

Februar 1963

RODNA GRUDA

RODNA GRUDA

FRANCE PREŠEREN

F. S. FINZGAR

JERNEJ SUSTERSIČ

JOŽE ZUPANČIČ

ALBERT ŠVAGELJ

DR. SKALA

DR. KOPAC

J. M.

PO DOMAČI DEŽELI
IGOR PREŠERN

MARIJA ROBEK

VIDA TAUFER

JANA MILČINSKI

LOJZE KRAKAR

BRANKO SEMEN

DRAGO KRALJ

FOLTEJ

BRANKA JURCA

NAŠI LJUDJE PO SVETU

— SLIKA NA NASLOVNI
STRANI: RAJKO RANFL

O Vrba

Kako so preuredili
Prešernovo rojstno hišo v
narodni muzejZa ohranitev naše ljudske
arhitekture na podeželju

Njen zadnji izlet

Našim obiskovalcem

Sprostitev valutnega
poslovanja v JugoslavijiNovi pokojninski predpisi
za jugoslovanske izseljence

Se o potnih listih

Ekonomski učvrstitev —
osnovna značilnost plana
za leto 1963

Znanstveni inštitutj pri nas

Zaposlovanje slepih je bilo
nekoč izjema, sedaj je
pravilo

Zima v mestu

Teško je živeti sam

Ljubezen
Ukradeno srceFilmski režiser
Boštjan HladnikPojdimo na izlet —
na Veliko planino

Novice izpod Pece

Bratec in sestrica

V Avstriji

Prešernov rojstni dom —
muzej

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanaestkrat na leto. Letna naročnina za prekomorske države je 4 dolarje. Poštnina plačana v gotovini. Ureja uredniški odbor. Glavna urednica

ZIMA VRSCAJ

Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 111. Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Cekovni račun pri Komunalni banki 600-11/608-51

V februarju smo. Pred stoštirinajstimi leti, v osmem februarju je zastalo srce velikega pesnika in Slovence. Umrli je doktor France Prešeren. Obletnica smrti tega velikega moža je danes kulturni praznik slovenskega naroda, ki ga vsako leto praznujemo. In zato tudi mi stopimo danes v Vrbo pri Zirovnici, Prešernovo rojstno vasico. Prav malo se na zunaj razlikuje od drugih gorenjskih vasic. V zimskih mesecih se je mladina, kakor povsod drugod, na vaških poteh razposajeno kepala. Ribčeva domačija — Prešernov rojstni dom, je danes spremenjen v muzej. Vsa notranjost je urejena tako, da obiskovalcem živo govori o pesniku in dobi, v kateri je živel. Dostikrat stopi v Prešernov dom tudi 80-letni Jože Pogačar, najstarejši vasčan Vrbe, prebirat Prešernove poezije.

ILUSTRIRANA
REVIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE
MATICE
V
LJUBLJANI

Še lahko dobite

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR

1963

Pišite takoj na

SLOVENSKO IZSELJENSKO
MATICO

Ljubljana, Cankarjeva 1 II

UČBENIK SLOVENSKEGA JEZIKA

v angleščini

francoščini,

nemščini ali

španščini

naročite pri

ZALOŽBI MLADINSKA KNJIGA

Ljubljana, Titova cesta 3

SPREJEMAMO PRIJAVE

skupin, društev in posameznikov za potovanje v stari kraj — Slovenijo v letu 1963, bodisi v ladjami ali letali, preko New Yorka ali Montreala

UREDIMO VAM VSE FORMALNOSTI V ZVEZI S POTOVANJEM,

vse potrebno v zvezi z obiskom vaših sorodnikov iz Jugoslavije v ZDA ali Kanado

OPOZARJAMO VAS NA IZSELJENSKI TEDEN

Osrednja prireditev bo 4. julija na Otočcu

ZA VSE INFORMACIJE PISITE

v slovenščini ali angleščini na

ADRIA TRAVEL SERVICE,

ki že deset let posluje z našimi rojaki

ADRIA TRAVEL SERVICE

3968 St. Lawrence Blvd.
MONTREAL 18, P. Q.
Canada

Telephone: VI 4-5292

— Sto let je minilo od Prešernove smrti. Slovenski narod je od tistih dob prehodil težko pot. Dvigal se je in padal ter z novimi izkušnjami bogatejši znova vstajal. Že je bil zapisan smrti, toda boreč se z ramo ob rami z drugimi jugoslovanskimi narodi, je premagal smrt in se lotil graditve novega življenja. To je bilo največje potrdilo življenjske moči našega ljudstva, v katero je neomajno veroval njegov genij dr. France Prešeren. Ta graditev je hkrati veličastno uresničevanje Prešernove zamisli o bratstvu med narodi, sklenjenem v znamenju svobodnega razvijanja ustvarjalnih sil slehernega izmed njih. —

Ljudstvo, ki ima za seboj tako legendarno epopejo, kakršna je bila velika osvobodilna vojna, ki s svojo stvariteljsko silo premaguje takšne ovire, pred kakršnimi se je znašlo v graditvi novega, socialističnega življenja — to ljudstvo ve prav ceniti prometejsko silo in veličino človeka, ki je pred sto leti osamljen, toda poln vere vanj, v svoje ljudstvo, zaklical: ... tja bomo našli pot... —

Boris Ziherl: »France Prešeren, pesnik in mislec«, l. 1949, ob 100-letnici Prešernove smrti

France Prešeren

O Vrba

O Vrba, srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta;
da b' uka žeja me iz tvoj'ga sveta
speljala ne bila, golj'fiva kača!

Ne vedel bi, kako se v strup prebrača,
vse, kar srce si sladkega obeta;
mi ne bila bi vera v sebe vzeta,
ne bil viharjev notranjih b' igrača!

Zvesto srce in delavno ročico
za doto, ki je nima milijonarka,
bi bil dobil z izvoljeno devico;

mi mirno plavala bi moja barka;
pred ognjem dom, pred točo mi pšenico
bi bližnji sosed varoval — svet' Marka.

Sonetje nesreče

*To thee, sweet, happy Verba, all my praise!
Dear corner of my father's home and land,
Why did the thirst for knowledge e'er demand
My going hence into life's tortuous ways!*

*I should not, then, have found how joy that sways
The mind becomes but poison in man's hand;
Faith in myself all gone, I would not stand
Here tossed by inner storms through nights
and days.*

*A helpmate and a love for me alone —
A dowry, priceless far above all mark —
I should have won with her my heart had known.*

*Then might have floated smoothly my life's bark,
My house, my fertile fields, and all my own
Protected by our patron, good St. Mark.*

Translate by A. I. Lenarčič and W. K. Matthews

Sonnets of Unhappiness

Kako smo preuredili Prešernovo rojstno hišo v narodni muzej

F. S. FINZGAR

Ko je torej Plečnik hodil na Breznico, sem mu šel nekoč kazati tudi Vrbo in Prešernovo rojstno hišo. Plečnik je bil tedaj prvič v Vrbi, kakor je bil malo prej z menoj prvič v Bohinju. Sam mi je razlagal: »Res nisem imel nikoli priložnosti, da bi si bil vse te lepote ogledal. Kot študent sem živel v Ljubljani zelo revno, vsi moji v večnem delu. Počitnic nismo poznali. Kasneje pa sem bival vedno v tujini.« Počitnic nismo poznali! To je ostalo Plečniku v krvi in duši. Mnogo let sem mu bil sosed, a niti enkrat si ni privoščil teden dni oddiha. Kadar je šel od doma, je šel vselej le po opravkih za novimi načrti in delom.

Ko sva torej takrat stala v Vrbi ob ljubki cerkvi sv. Marka, se je Plečnik ves zasanjan razgledoval po okolici. Kakor bi mu zveneli Prešernovi verzi iz Krsta: »v dnu zad stoje snežnikov velikani, poljá, ki spred se sprosti, lepотије ti kaže Blejski grad na levi strani, na desni griček se za gričem skrīje«. Kar nagledati se ni mogel te podobe raja. Nazadnje je spregovoril, ko je gledal proti Jelovici in Pokljuki: »Kako plemenite in mehke črte! Kakor grška zemlja! Sedaj šele umejem Prešerna. Njegov genij je vir lepote srkal od tod!«

Od cerkvice sva šla v Prešernovo rojstno hišo. Zelo mu je bil všeč stari, trdni kmečki dom. V hiši sva marsikaj pogrešala, posebno snage. »Kaj hočete,« je menil Plečnik. »Saj vidite, da otročičev kar mrgoli pri hiši!« — Res je bilo enajst otrok, kakor piščali v orglah.

Potoma sva se pogovarjala, kako bi se dala hiša, kamra, črna kuhinja in lepa veža ločiti od družinskega stanovanja in bi bili ti prostori lep spomin na Prešerna, nekak muzej. Plečnik je menil, da bi se dala hiša proti vzhodu dozidati v lepo družinsko stanovanje, ti deli pa bi bili z značilnimi stopnicami vred popolnoma zase ločeni. Podobna misel je obletavala že Toma Zupana, največjega ljubitelja prešernin. Njemu bi se bilo morda posrečilo kaj takega izvesti. Toda mož je bil premalo realist. Saj mi je na Okroglem sam potrdil, ko mi je razkazoval svojo graščinico: »Predraga je, mnogo predraga. Zidati nisem znal.«

Meni kot rojaku, ki sem že izza mlada pogosto zahajal v hišo, je bilo vedno hudo, da ni v hiši tako, kakor bi za spomin na takega moža moralo biti.

Ko je gospodar Janez Vovk, Prešernov pranečak, leta 1935 umrl, je ob toliko nedoraslih otrocih s težavo gospodinjila in gospodarila njegova žena Marija, rojena Fertin. Ta mi je bila

kot hči mojega bratranca Janeza Fertina v sorodu — mala nečakinja. Pri njej sem poskusil, kake volje bi bila, ako bi ji dozidali hišo. Nikakor ji to ni bilo všeč. »Novo mi sezidajte, pa vam staro zanjo zamenim.«

Ponudba je bila dana. Le kako jo uresničiti?

Najprej sem šel v Radovljico do sodnega varuha otrok, starešine Bidovca. Ta je bil takoj zadovoljen. Sedaj je šlo za denar. Posvetovali smo se v Ljubljani in sklenili, da ustanovimo stavbni odbor v ta namen. Vanj so stopili vsi predsedniki slovenskih kulturnih prizadevanj: rektor univerze Rado Kušej, Oton Župančič, upravnik Narodnega gledališča, zastopnik Akademije znanosti in umetnosti Franc Kidrič, predsednik Slovenske Matice Dragotin Lončar, predsednik Društva slovenskih književnikov France

Pogled iz veže Prešernove rojstne hiše

Za ohranitev naše ljudske arhitekture na podeželju

JERNEJ SUSTERSIC

Rojaki, ki vsako leto obiskujejo svoje domače kraje, z zanimanjem in pohvalo opazujejo celotni napredek. Ob teh obiskih se je mnogim razblinil mladostni vtis, ki jim je ostal iz mladih dni, ko so zapuščali rodno grudo; domači kraj ni več tisti, kot je bil nekdaj. Skozenj je speljana asfaltirana cesta, zrasla je lepša šola, kino in kulturni dom; v vasi je elektrika, vodovod, v vsaki hiši je radio. Televizor, avto, motorno kolo v naših vaseh niso več redkost, ni več lačnih, zamazanih, bosih otrok. Kot so se nekdaj mladi fantje ponašali, kdo ima lepšega konja, tako se danes postavljajo s svojim motornimi vozili. Če pa nimaš svojega, sedeš v avtobus in v pol ure si že v večjem gospodarskem in kulturnem središču. Domači kraj je res drugačen, kot je bil nekdaj.

Ob vsem tem napredku pa se mnogi rojaki čudijo, kako je mogoče, da so domačini postavili svoje domove sredi rodovitnih polj, pozidali tu in tam domove, ki so brez estetskih vrednosti in kako so nekateri brez okusa za lepote vrednote prenovili svoje starinske domove, ki jim je ljudski stavbenik v celoti in v detajlih vdihnil likovne vrednote. Z nenačrtno zazidavo naših

vasi je bil mnogokrat pokvarjen prvotni polnovredni urbanistični koncept vasi, saj se urbanisti še danes čudijo, kako smotrno in v lepih legah so naši predniki postavljali svoje vasi in domačije.

V povojnem času smo z nenehno težnjo za civilizacijskim napredkom nekoliko pozabili na kulturno lice pokrajine, vasi in posameznih domov. Rojake, ki so mi potožili, kako nesmotrno in nenačrtno so se ponekod razvijale graditve na podeželju, naj potolažim, da so že določeni gradbeni okoliši, izven katerih ne bo več dovoljeno zidati. Za ohranitev naše ljudske arhitekture skrbe predvsem naši zavodi za varstvo spomenikov v sodelovanju z urbanističnimi zavodi, ki ljudsko arhitekturo vključujejo in upoštevajo v urbanistični ureditvi Slovenije. Tako je zavod za spomeniško varstvo LRS organiziral vrsto radijskih oddaj in člankov o vrednotah stare ljudske arhitekture, notranje opreme in o drugih predmetih ljudske kulture, ki jih lahko s pridom uporabimo pri opreми sodobnih stanovanj.

O pomenu in uporabnosti ljudskega izročila v sodobnem življenju, bomo seznanili tudi naše rojake. Morda bodo nekateri izmed njih ob svojem obisku v domovini opozorili svoje sorodnike

Koblar, predsednik Leonove družbe Franc Lukman, načelnik prosvetnega oddelka banovinske uprave Lovro Sušnik in F. S. Finžgar za blagajnika in tajnika.

Ta odbor je sodil takole: Najlepše bi bilo, ako bi Prešernovo rojstno hišo odkupila slovenska šolska mladina. V banovini je bilo tedaj po vseh šolah nad dvesto tisoč učencev. Ako bi vsak žrtvoval le en dinar, bi bili poglavitni stroški za zidavo kriti. To misel je drage volje sprejel tudi ban. Takoj je z okrožnico, ki jo je sestavil inšpektor Janez Dolenc, odredil za vse šole v banovini nabiralni dan za odkup Prešernove rojstne hiše.

Po tem odličnem razumevanju odborovih želja smo dobili pogum. Dne 7. marca 1957 je bila že sklenjena pogodba z lastnico Marijo Vovk, rojeno Fertin, da postavimo novo hišo na njenem svetu. Nato je ban naročil tehniku Kugliču, banovinskemu uradniku, naj naredi načrt. Z velikim veseljem se je ta takoj lotil dela. Toda prvi načrt, ki se nam je zdel zelo lep, je odklonila Minca Vovk. To pa zato, ker je bil pred vrati podič, do kate-rega je držalo nekaj stopnic, da bi se tako nekako ohranil značaj prvotne hiše. Zahtevala je pot na

ravnost v vežo, čeprav so bila druga vrata na vzhodni strani, kjer bi bil glavni gospodarski promet, naravnost v vežo. Zahtevala je tudi nadstropje. Ustreglo se ji je. Pa tudi pri tem načrtu je trmasto odklonila lepo kovano omrežje na oknih v prtiličju, kar bi bilo za okras in varnost hiše. Vse te težave sem moral preboleti le jaz in bilo je še drugih vse polno. Prav asketsko sem se moral premagovati, da sem se ognil preprirom.

Nabirka po šolah je lepo uspela. Dve tretjini je nabrala slovenska mladina, ki je splošno dajala z velikim navdušenjem.

*

Natančneje vsega dela ne bom opisoval. Vse je deloma tiskano po časopisju, podrobno gradivo za to »povest« pa povezano v velikem svežnju, ki sem ga izročil v shrambo Vseučiliški knjižnici. Vesel sem pa sam sebe, da sem zastavil vse moči za to delo, da se nisem zbal ne potov ne stroškov, ne plezanja in plazenja po zaprašenih podstrešjih, kjer sem stikal za hišno opravilo, ki je zares iz Prešernove dobe. Ne zamerite mi, če se ob tem veselju po gorenjsko pobaham, da sem bil jaz tisti vol, ki je ta voz potegnul iz drage.

Stara domačija v Beli krajini, kakršne so danes že redkost

in znanca na vrednote iz naše ljudske kulture. Morda si bo kdo izmed rojakov zaželel katerega teh predmetov kot spomin, saj se človek pogosto kar težko odloči za izbiro najbolj originalnih spominkov iz domačih krajev.

Da se je ohranilo veliko predmetov ljudske kulture, je predvsem zasluga naših muzejev, v mnogih izmed njih so natanko posnete notranjosti kuhinj, starih »hiš« (dnevna soba s krušno pečjo), vendar čisto drugače zaživi taka notranjost v muzeju na prostem, katerega posebnost je v tem, da prenesemo celotno hišo. Tako je Delavski muzej na Ravnah na Koroškem v bližini muzejskih poslopij postavil starinsko kaščo. Lani 16. decembra je odprl svoj muzej na prostem Muzej v Škofji Loki. Tudi drugi muzeji v Sloveniji si prizadevajo, da bi postavili muzeje na prostem in v njih nazorno pokazali svoje etnografske zbirke. S prestavljanjem celih poslopij, pa najsi bodo to stanovanjske hiše ali gospodarska poslopja, v muzeje na prostem, rešujemo pazbe in ohranjujemo našo ljudsko arhitekturo.

Vsekakor je naloga našega časa, da za bodočnost ohrani vsaj nekaj lepote in zanimivosti naše ljudske arhitekture iz preteklih dob, saj predstavlja kulturne vrednote, razen tega pa je zlita z naravnimi lepotami slovenske zemlje, turistična privlačnost za domačine in tužce. Mislim, da ni na svetu dežele, kjer bi na tako majhnem prostoru, kot je Slovenija, bilo toliko različnih stanovanjskih in gospodarskih poslopij. Če sam material, iz katerega so zgrajena, narekuje raznovrstnost oblikovanja, saj poznamo poslopja iz

kamna, iz blata in ilovice, tesana iz brun, ki so lahko ometana ali zidana na paradamo, kot jih pozna naša Dolenjska (prostor med lesenimi brunami je zazidan z malto in kamenjem). In kritje streh! Primorsko kritje s slamo je drugačno kot v notranjosti dežele. Več je tudi vrst kritja z lesom. Na Primorskem je bilo nekdanje v navadi kritje s »škrlemi« — velikimi ploščatimi kamni, ki jih zdaj zamenjujejo korci. Okolica Škofje Loke je nekdanje v večji meri poznala kritje s skrilom, to je iz tankih kamnitih plošč — iz katerih so bile nekdanje narejene tudi tablice, na katere so pisali v šolah. Zdaj se tem starim načinom pokrivanja streh pridružuje še heraklit, eternit, cement in vseh vrst opeka. Raznolikost pokrajinskega stavbarstva povečuje tudi socialna pripadnost prebivalcev. Hiše velikih kmetov so često nekakšni dvorci, skromne so sitarske hiše v Stražišču pri Kranju ali viničarske hiše v Slovenskih goricah. V Trenti so iz pastirskih stanov nastale stanovanjske hiše, iz zidanic pa na Dolenjskem in v Podjuni na Koroškem. Že po zunanji obliki razlikujemo poslopja kovačije, gostilne in mlina.

Z obnavljanjem ljudske arhitekture in z njenim vključevanjem v sodobno življenje, postavljamo naše stavbno ljudsko izročilo v službo turizma, ki je pomembna veja našega gospodarstva.

In notranja oprema kmečkih domov?

Velika večina naših kmečkih hiš je toliko prostorna, da je mogoče vzdati stranišča in kopalnico. Izrabiti je treba široke zidove za vzdavo zidnih omar, namesto da kupujemo nesodobne ogromne tridelne omare. Tudi druge prostore si lahko uredimo tako, ne da bi trpela prvotna podoba hiše. Posebno pozornost posvečamo lepo oblikovanim podbojem vrat in vratom samim. Vrata so pogosto lepo delo domačih

Tudi tale dvodelni kozolec, ki je na Slovenskem že redkost, bo v muzeju na prostem v Škofji Loki ohranjen bodočim rodovom

(Foto: AKI)

obrtnikov mizarjev in kamnosekov. Kako lepe so kovane okenske mreže! In leseni stropi! Le pravilno jih je treba obnoviti. Kako obnavljamo stare hiše in razne predmete, nam rade volje svetujejo naši muzeji in zavodi za varstvo spomenikov.

Oprema in drugi predmeti so iz hiš v naših vaseh celo dvajseto stoletje romali v meščanska stanovanja in to največkrat tako, da so tuji, domači prekupčevalci in starinarji odnašali iz naših vasi skoraj zastoj skrinje, izrezljane mize, stole in drugo pohištvo. Isto velja tudi za razne kipe, za slike na steklo, les ali platno, za panjske končnice itd. Vsi so pač izrabljali ljudsko nevednost.

Danes je naš človek na podeželju toliko razgledan, da v želji za civilizacijskim napredkom hrani tudi prave vrednote iz naše preteklosti. Mnoge predmete, namesto da bi zavrženi ležali po ropotarnicah in podstrešjih, še uporabljajo kot okras; tako stare majolike, vrče, modle za potico, pečnice naših krušnih peči, na katerih so živalski, rastlinski ornamenti ali nabožne podobe. Kovana luč oljenka ali pločevinasta svetilka z ornamentalno prebitimi zarezi je lep okras v vsaki steni. Panjske končnice, ki jih na svetu poznajo samo Slovenci, lahko nadomestijo umetniško sliko.

Na podstrešjih so stare listine, mere in merice in še marsikaj, kar morda sicer nima lepotnih vrednosti, so pa vendarle zanimivi dokumenti in spremljevalci nekdanjega življenja na vasi. Dom, v katerem imajo vrednote iz naše preteklosti svoje mesto, je domač in prijeten.

Slovenska domačija - muzej

Prvi, ki so se pri nas lotili čuvanja starih in značilnih slovenskih domačij, so Škofjeločani. V okviru škofjeloškega muzeja, ki je najbolj skrbno in najlepše urejen muzej v Sloveniji (prostore ima v gradu!), so nedaleč od gradu uredili še domačijo-muzej.

V grajski park so iz škofjeloškega predmestja Puštal preselili celo Škoparjevo domačijo. Podrli so jo in nanovo postavili. Dolgo so iskali tako domačijo v škofjeloškem koncu, pa so potem izbrali Škoparjevo zaradi njenih številnih značilnosti. Hiša je lesena in še s slamo krita, ima pa zidan del, kjer so hlev, klet, svinjak in odprt pod. Tudi notranjost je obnovljena, in sicer tako natančno, da se je celo Škoparjeva mama, ki se je tudi udeležila otvoritve muzeja, začudila in zmajevala z glavo, kako je sploh mogoče vse tako urediti. Ob domačiji je še kozolec, čebelnjak s starimi poslikanimi panjskimi končnicami, znamenje na češnji in vrtiček. Postavili pa bodo še sušilnico za sadje (>pajšvo<), žago in mlin ter še oglarsko kopo.

Novi muzej ima že pozimi veliko obiskovalcev, na pomlad in poleti pa jih bo gotovo še več, saj je zanimiv. V njem namreč lahko vidimo, kaj je pravzaprav značilno za naše slovenske kmetije in kako se spreminjajo iz prvotne oblike v današnjo.

(KD)

Škoparjeva hiša
v muzeju na prostem
v Skofji Loki
(Foto: Tone Mlakar)

Njen zadnji izlet po domovini

JOZE ZUPANČIČ

Josephine Tratnikova iz Clevelanda nam bo ostala še dolgo v živem spominu na tej in oni strani oceana. V staro domovino je prišla večkrat; vsak trenutek je uporabila za obiske številnih znancev in prijateljev, obiskovala je domove sorodnikov izseljencev širom po Sloveniji. Vsako leto, kadar je bila na izletu v stari domovini, se je oglasila tudi na našem domu v Litiji. Tudi lani je bila pri nas. Prehitro je prišel večer, ko je morala nazaj v Ljubljano. Ob slovesu se je zamislila in dejala

»Dozdeva se mi, da sem zdaj zadnjič v svoji domovini.«

Da bi ji pregnali mračne misli, smo nazdravili njeni živahnosti in podjetnosti. Saj je bila na videz polna zdravja in neugnana v svoji prizadevnosti.

Ob slovesu nas je povabila za naslednji dan s seboj na izlet, na Hlevni vrh v logaške hribe nad Rovtami, na rojstni dom njenega moža.

Naslednje jutro sem pohitel iz Litije v Ljubljano in sem se sestal v prostorih Slovenske izseljenske matice z Josephine Tratnikovo in znanim filmarjem Johnom Kavčičem, izseljencem iz Clevelanda, doma iz Trzina.

Poiskali smo njegov avtomobil na parkirnem prostoru za hotelom Union in se udobno namestili v njem. Zdrseli smo po asfaltni cesti po robu Ljubljanskega barja. Na Cankarjevi Vrhnikij — do tja je iz Ljubljane 19 km — se nismo ustavili. Pri Cankarjevem spomeniku smo krenili na desno proti Stari Vrhnikij. Z desne strani so nas pozdravljale vasice: Sinja gorica pa Vrhnika in Mala Ligojna. Zdjaj so to prav prijazni kraji!

Mrs. Josephine je bila pravi prijetni jutranje vedrine in lepe pokrajine vsa prevzeta in navdušena. Obujala je spomine na tiste čase, so je leta 1915 odšla v Ameriko s potnim dovolje-

njem, ki ga je dal tedanji ljubljanski župan — pisatelj dr. Ivan Tavčar.

Zavili smo proti zahodu v Podlippersko dolino. Svet se ves čas po malem dviga. Vrhnika ima 296 metrov nadmorske višine, Stara Vrhnika že 324, Podlipa v Podlipperski dolini že 360 metrov. Na obeh straneh ceste se razprostira gozd, v dolini pa raste sadje in tu imajo dobro pašo čebele podjetnih domačih čebelarjev. Podlipa je oddaljena od Vrhnike 8 km. Pred nami se vzpne zelena stena: hrib Smrečje. Cesta se začne vijugati v serpentinah. Domislim se stare planinske popevke: Tudi serpentinca te na vrh pricinca. Ko se dvigamo iz doline proti vrhu, se nam odpira lep pogled na slikovito gorsko vasico Smrečje.

Tu se odcepijo dobre ceste na več strani: proti Rovtam in proti Logatcu pa proti Lučnam in Tavčarjevi Poljanski dolini. Zgradili so jih med pripravami na drugo svetovno vojno.

Kmet domačin mi je pripovedoval, da so imeli na Smrečju Italijani v začetku druge svetovne vojne močno utrjeno vojaško postojanko. Ob razpadu Italije, v septembru 1943, pa se je številna laška vojska razbežala in na Smrečju je ostalo mnogo orožja in municije in raznih vojaških potrebščin, ki so prišle v roke partizanom. S tem plenom so potem tolkli po nemškem okupatorju in nas osvobodili, mi je pravil kmet.

Na Smrečju stoji starinska cerkev, krita s skodlami. V starih časih je bila gotovo turški tabor, saj priča o tem obzidje okrog nje. Za njim so se utaborili naši predniki, kadar je planil v deželo Turek.

Tu na Smrečju je razvodje med vrhniškimi pritokom Podlippersčico in horjulsko Šujico. Kraj leži 713 metrov visoko in ima lep razgled. Zato ga radi obiskujejo nedeljski izletniki, zlasti tisti, ki so namenjeni na Vrh nad Rovtami (884 m) ali proti severnim izletniškim točkam: proti Polhograjskim Dolomitom: Grmadi (898 m) in Tošču (1021 m). Ves ta gorski svet je znan po redki cvetlici: Blagajevem volčinu, ki je zaščiten.

Poslovili smo se od te lepe razgledne točke in krenili spet v gozdove. Na več krajih smo srečali drvarje, ki so spravljali k cestam les za odvoz. Prevažajo ga povečini s kamioni. Pogovor s temi krepkimi fanti je tekel prijetno. Sonce je pripekalo, mi pa smo sedeli na hlodih in kramljali. Josephine je odprla možnjček in dala fantom nekaj bankovcev.

»Naj vedo, da je prišla žena Franka Tratnika z bližnjega Lavrovca na obisk iz daljnje Amerike,« je dejala vsa vesela, ko je opazila njihovo presenečenje.

Tako smo prispeli do samotne domačije na Lavrovcu, od koder je doma Mr. Frank Tratnik.

Pred pomladjo... Pogled na Kamniške planine iz Male vasi

(Foto: Danilo Moškotovec)

ALBERT SVAGELJ

Prvi letošnji obiskovalci so se že oglasili v našem uradu in iz razgovora z njimi, kakor tudi iz pisem, ki prihajajo na Matico, lahko sklepamo, da nas bodo tudi letos poletni obiskovali rojaki množično v skupinah in s posebnimi vlaki. In ker vemo, kako hitro bo minilo teh nekaj mesecev do poletne sezone obiskov, smo se spomnili nekaterih nevspečnosti, ki se ponavljajo vsako leto. Zato morda ne bo napak, če rojake že zdaj na to opozorimo.

Rojaki, zlasti tisti, ki večkrat obiskujejo Slovenijo, vedo, da npr. pri odhodih večjih skupin z ljubljanskega kolodvora velikokrat ni potrebna reda. Mnogi ne vedo, kje je njihov sedež, jezijo se na postajno železniško osebje, češ da ni dovolj prostora, iščejo vodje skupin, ki prihajajo pozno k vlaku itd. Za vse nevspečnosti pri transportih zvrčajo potem krivdo na Slovensko izseljensko matico in celo na naše diplomatsko predstavništvo, dasiravno predstavništvo in Matica ne moreta odgovarjati za red v skupini, še manj pa za delo železniške uprave. Celó za nezgode posameznih rojakov, ki so ob takih neredih pogostne, naj bi bila po mnenju nekaterih rojakov odgovorna Izseljenska matica.

Da bi pomagala rojakom, kadar se nanjo obračajo, Slovenska izseljenska matica preverja in urgira pri pristojnih železniških organih naročila, pravočasno dostavo primernih vozil, skrbi za objave prihodov in odhodov skupin ter je zato v stikih z vodji skupin in železniško direkcijo ter železniško postajo.

Našim obiskovalcem

Kot ustanova, ki skrbi za povezavo naših ljudi v inozemstvu z domovino, organizira sprejeme in pozdravlja rojake ob prihodu v domovino. Prav tako pomaga pri organiziranju prireditev in sprejemov, ko so rojaki doma na dopustu.

To so v skupih besedah okvirne naloge Slovenske izseljenske matice, ki jih bo tudi v bodoče izpolnjevala. Z organizacijo transportov in prevozi pa nima nobenega opravka.

Da bi transporte bolje pripravili in odpravili našete nevspečnosti, je nujno potrebna večja skrb vodij skupin, ki morajo za nemotene prevoze vse pravočasno urediti s potniškimi agencijami in nato skrbeti za primerno organiziran vstop in prevoz skupin. Po našem mnenju — in upamo, da se bodo tudi rojaki z nami strinjali — povzroča največ težav neverjetna množina prtljage. Saj je nemogoče zagotoviti dovolj sedežev in kulturnen prevoz, če rojaki nakopičijo v vse od delke, hodnike in celo v WC toliko prtljage, da je onemogočen vsak premik. Zato je razumljiva bojazen rojakov, da ne bo dovolj sedežev, čeprav je vsaka kritika zaradi pomanjkanja prostora sicer povsem neumestna.

Kot vsako leto tudi letos opozarjamo in prosimo rojake, da v njihovem lastnem interesu ne nosijo toliko prtljage, saj je tudi po železniških predpisih dovoljeno le toliko prtljage, kolikor je zanj prostora nad potnikovim sedežem. Z dobro voljo in razumevanjem lahko rojaki-obiskovalci olajšajo delo vodjem skupin, potniškim agencijam in tudi železnici, sebi pa omogočijo prijetno in udobno potovanje.

Poročali smo že, da je bila na novembrskem zasedanju GATT (General Agreement on Trade and Tariff) v Ženevi leta 1962 Jugoslavija soglasno sprejeta za začasno članico te organizacije. S tem je dobila zlasti pravico do takega carinskega postopka, kakršen velja med člani GATT. Tako se bo Jugoslavija lažje vključevala v mednarodno trgovino s temi državami. Vzporedno s tem je Jugoslavija že prej odpravila celo vrsto zunanjetrgovinskih omejitev, v zadnjem času pa še tudi del restrikcij v svojem valutnem poslovanju s tujino ter uvedla za nekatera plačila popolnoma liberalne postopke. Za naše rojake so važni zlasti naslednji novi predpisi.

Hranilne vloge jugoslovanskih izseljencev pri Narodni banki FLRJ

Rojaki jugoslovanskega porekla, ki imajo stalno bivališče izven Jugoslavije, imajo lahko pri Narodni banki FLRJ hranilne vloge v originalnih valutah, npr. v dolarjih, funtih itd. Te vloge lahko uporabljajo za kakršnokoli plačilo v katerikoli državi. Vloge obrestuje Narodna banka v devizah, in sicer: po 5%, če je vloga brez odpovednega roka, po 5,25%, če je dogovorjen trimesečni odpovedni rok, po 5,50%, če je dogovorjen odpovedni rok 6 mesecev, po 6%, če je dogovorjen odpovedni rok 12 mesecev ali več.

Obračun obresti se izvede letno. Za izplačila vlog in obresti jamči Narodna banka. Lastniki vlog lahko ta sredstva uporabljajo tudi za izplačila v Jugoslaviji. Hranilno vlogo lahko odprejo rojaki osebno ali pa s pisмено vlogo na naslov Narodna banka FLRJ Ljubljana, ki bo uredila vse potrebno.

Ta liberalizacija valutnega poslovanja velja tudi za tiste rojake, ki se za stalno vrnejo v Jugoslavijo. Če so obdržali tuje državljanstvo, imajo prav tako pravico, da obdržijo hranilne vloge v tujih valutah tudi po preselitvi v Jugoslavijo in da naložijo na te vloge tuja plačilna sredstva, ki jih prinesejo s seboj. Nadalje imajo pravico odpreti novo hranilno vlogo pri Narodni banki v tujih valutah, tudi če je do preselitve še niso imeli. Za te vloge veljajo ista načela, kakor smo jih navedli za vloge rojakov, ki bivajo v tujini.

Rojaki, ki se za stalno vrnejo v Jugoslavijo in imajo jugoslovansko državljanstvo, lahko tuja plačilna sredstva, ki jih imajo pri Narodni banki na hranilnih vlogah, ali pa sredstva, ki jih prinesejo ob preselitvi s seboj, naložijo na devizni tekoči račun pri Narodni banki. S temi deviznimi sredstvi razpolagajo popolnoma prosto za vsa plačila. Te vloge se obrestujejo v dinarjih. Tuja

plačilna sredstva, ki jih prejmejo rojaki z jugoslovanskim državljanstvom iz tujine v Jugoslavijo že po preselitvi, npr. pokojnine, dediščine in podobno, pa lahko nalože na navedene devizne račune samo, če dobijo dovoljenje zveznega sekretariata za finance. Ta urad izdaja sedaj taka dovoljenja zelo liberalno.

Prodaja domačega industrijskega blaga za tuja plačilna sredstva

Da bi se olajšalo uporabljanje sredstev, ki jih imajo naši rojaki na navedenih knjižicah in deviznih tekočih računih, je bil izdan predpis, da lahko nekatere gospodarske organizacije prodajajo domače industrijsko blago za tuja plačilna sredstva s popustom najmanj 16%, v nekaterih primerih pa tudi več. Ta predpis velja za vse vrste električnih strojev, za šivalne in pisalne stroje pa tudi za nakup novih stanovanj in novih montažnih hišic. Ta ugodnost velja samo za plačila v konvertibilnih valutah. Nakupi se lahko plačajo tudi s čeki. Lastniki deviznih sredstev lahko kupijo te proizvode tudi za druge osebe. Če se v takem primeru plača račun s čekom, je treba, da se ček glasi na gospodarsko organizacijo, ki bo prodala blago, in ne na ime uporabnika. Če je trasiran ček na ime uporabnika, ki je dobil ta ček kot darilo, potem se lahko plačajo naštetih predmeti samo, če zvezni sekretariat za finance dovoli tako plačilo. Tudi v teh primerih posluje omenjeni urad zelo liberalno.

Prodaja blaga tujim turistom z 20% popustom

Rojaki iz tujine imajo v Jugoslaviji na osnovi posebnega predpisa kot turisti pravico kupovati v trgovinah celo vrsto industrijskega blaga, razen živil, z 20% popustom, vendar samo, če plačajo blago s čekom. Posebno primerni so za tak namen travellers čeki.

LETOS PRIPELJEMO SE PRIJATELJE V JUGOSLAVIJO Herseaux, Belgija

Dve leti mi je bilo, ko sem odšla na tuje, zato boste oprostili, če slabo pišem slovenski. V letu 1960 sem bila tako srečna, da sem lahko pokazala lepote naše domovine svojemu možu Belgijcu in otrokoma. V tri trije so bili prevzeti nad lepotami Jugoslavije, jaz pa seveda zelo ponosna. Ko pridemo spet, pripeljemo s seboj še prijatelje Belgijce.

Anica Deleroix

Novi pokojninski predpisi za izseljence

Pravkar je bil spremenjen jugoslovanski zakon o pokojninskem zavarovanju. Ta sprememba pomeni za jugoslovanske izseljence veliko ugodnost in pridobitev.

Sedaj bodo lahko pokojninsko zavarovani po naših predpisih tudi tisti, ki so se zaposlili v tujini na svojo roko in brez posebnega dovoljenja pristojnih jugoslovanskih državnih organov. Zavarovati se dajo lahko celo tisti v tujini živeči Jugoslavlani, ki tam niso bili zaposleni ali so opravljali samostojen poklic. To zavarovanje ne obsega samo njih samih, ampak tudi njihove družinske člane. Pokojnina se jim bo izplačevala, ko izpolnijo zanjo pogoje in se vrnejo v Jugoslavijo.

Zavarovanje se lahko celo dokupi za nazaj. Dokupiti ga morejo tudi tisti, ki so se že vrnili.

Natančni predpisi k temu zakonu bodo šele izšli. Takrat bodo določene tudi vse podrobnosti, to je, kakšne prispevke bo za to zavarovanje treba plačati, v kakšne pokojninske razrede bodo ti zavarovanci razporejeni oziroma kako pokojnino bodo prejeli.

Ta ugodnost je važna za izseljence, ki žive v državah, s katerimi Jugoslavija nima sklenjene

konvencije o socialnem zavarovanju. Za tiste, ki delajo v državah, s katerimi imamo te konvencije, pridejo novi predpisi v poštev takrat, kadar tam niso pokojninsko zavarovani. Za te zaposlitve doslej niso mogli zahtevati pokojnine pač zato, ker niso bili zavarovani po tamkajšnjih predpisih. Po naših novih predpisih si zagotove pokojnino tudi za ta čas, ako se dajo zavarovati. To bo ustrezalo zlasti tistim jugoslovanskim delavcem, ki so delali v Franciji na nerudarskih zaposlitvah in ki mnogokrat niso bili zavarovani. Sedaj imajo možnost, da si to dokupijo tako tisti, ki so se že vrnili v Jugoslavijo, kot tisti, ki imajo namen vrniti se v domovino.

Končno se poslužijo novih predpisov lahko tudi taki, ki so se v tujini zaposlili sicer z dovoljenjem pristojnega jugoslovanskega državnega organa in so bili potem že po dosedanjih jugoslovanskih predpisih pokojninsko zavarovani, a so bili ali so morda še kako razdobje zaposleni v tujini brez dovoljenja. Za ta čas zopet lahko dokupijo svoje zavarovanje kot vsi drugi.

Toliko za sedaj. Ko bodo izšli podrobni predpisi, bomo dali nadaljnja pojasnila.

J. M.

Uredništvo je prejelo precej pisem, v katerih nas rojaki prosijo za posredovanje pri oblasteh za potne listine. Čeprav vsakemu posebej odpisemo, je odgovor prav gotovo zanimiv tudi za druge naše rojake v tujini. Vprašanje v vseh pismih je: Zakaj toliko časa ne dobim potnega lista za obisk domovine?

Odgovor: V vseh primerih je Slovenska izseljenska matica takoj poizvedovala pri uradih, ki imajo kakršenkoli opravke s potnimi listinami. Skoraj vedno smo dobili isti odgovor: Rojak ni registriran pri našem diplomatskem predstavništvu.

Vsak rojak, ki hoče potovati v rojstni kraj, mora dobiti od konzulata stalni potni list (če je naš državljan), ali pa izstopni vizum na tuj potni list (če je tuj državljan). Preden izdajo oblasti potni list, morajo seveda vedeti, če je prosilec še naš državljan. Če se ni registriral, tega ne vedo in čakanje se začne. Poizvedovanje in iskanje po knjigah domačega kraja je vedno zelo zamudno, posebno še, ker so sovražniki mnogo knjig uničili. Napak je tudi to, da rojaki, ki že dolgo bivajo v tuji državi, niso zahtevali na konzulatu registracijske pole. Če bi jo izpolnili, bi bila pot do potnega dovoljenja mnogo krajša,

Še o potnih listih

kajti za vse tiste na konzulatu vedo, da so naši državljani. Če so rojaki med bivanjem v tujini postali tuji državljani, je dobro, da to sporočijo konzulatu, ker jim bo takšno sporočilo skrajšalo čas čakanja na izstopni vizum. Že v 4. številki Rodne grude smo nekaj pisali o pomembnosti registracije. Razumljivo je, da konzulat človeku, o katerem ne ve, kakšnega državljanstva je, ne more in ne sme izročiti jugoslovanskih potnih listin. Ob registraciji pa državljanstvo natančno ugotovijo in potem je vse zelo preprosto. Mnogo rojakov ima dvoje državljanstev, čeprav večkrat tega niti sami ne vedo. To ugotovijo šele takrat, ko prosijo za jugoslovanski vizum na tuj potni list. Dvojno državljanstvo moti tako oblasti v državi, kjer prebivajo, kot oblasti v domači državi. Ko rojak spozna, da je dvojni državljan, naj premisli, katero državljanstvo bo obdržal. Če se odloči za naše, naj se takoj registrira, če pa se odloči za tuje, naj vloži prošnjo za odpust na našem predstavništvu. Tudi s tem si bo zelo olajšal potovanje.

Vsekakor je dobro, da uredite to vprašanje že sedaj, kajti v poletnih mesecih, ko pride čas obiskov domovine, se urejanje pogosto zavleče, da rojak ne more več na obisk v tistem letu.

po domači deželi

Po vseh krajih naše države so ob novem letu sklepali račune in pregledovali uspehe, ki so jih dosegli v letu 1962.

Tako so na Primorskem ugotovili, da je lani tudi Goriška uspešno nadaljevala svoje poslanstvo pri zblíževanju in sodelovanju med Slovenci in Italijani v obmejnih krajih. Mali obmejni promet ter blagovna izmenjava med Gorico in sosedno goriško ter videmsko pokrajino v Italiji sta napredovala tudi v letu 1962.

Ob tem so ugotovili, da novo leto ponuja spet nove možnosti za sodelovanje prebivalstva na obeh straneh meje. Želje in obete za nadaljnje dobre odnose so poudarili tudi jugoslovanski in italijanski obmejni uslužbenci, ko so si ob Novem letu, tako kot je že dolgo v navadi, izmenjali voščila.

Mariborska tovarna »Hidromontaža« je ob koncu lanskega leta dosegla nov velik gospodarski uspeh, na katerega vsekakor kaže opozoriti.

Dolga kolona tovornih avtomobilov je odpeljala v reško pristanišče 22 enoceličnih in štiri-celičnih transformatorskih postaj za afriško državo Etiopijo. V tej državi ima mariborsko podjetje svoje strokovnjake, ki vodijo montiranje teh naprav. Seveda pa teh 22 transformatorjev ni prva, temveč že tretja pošiljka »Hidromontaže« za Etiopijo.

Lani ob koncu leta je dobila Ljubljana nov kino. Odprt je bil v Šiški. Lepo urejena kino dvorana ima osemsto sedežev

V »Muri«, tovarni perila, oblačil in pletenin v Murski Soboti, imajo toliko naročil, da bodo morali v novem letu samo v oddelku za težko konfekcijo zaposliti 230 novih delavcev.

Precejšnja naročila ima tudi obrat za izdelavo perila. V tem letu bo predelal štiri milijone kvadratnih metrov tkanin v srajce in drugo moško perilo. Ker je naročil toliko, bodo morali v obratih za težko konfekcijo uvesti celo drugo izmeno. Pri tem pa podjetje ne bo smelo pozabiti na to, da bo nove uslužbenke primerno izučilo za delo, da ne bo trpela kvaliteta konfekcije.

Stoba novega zdravstvenega doma na Jesenicah, ki bo letos odprt in bo zelo razbremenil bolnišnico in razne zdravstvene ambulante po podjetjih

(Foto: I. Prešern)

Industrijske gospodarske organizacije zagorske občine bodo izdelale letos za šest milijard 73 milijonov dinarjev blaga. Največje naloge je prevzela tovarna konfekcije in pletenin »Sava«. V rudniku rjavega premoga Zagorje bodo tudi povečali proizvodnjo in zaposlili še 60 rudarjev. Tovarna elektroporcelana v Izlakah bo izdelala za 8% več izdelkov, v industriji gradbenega materiala v Zagorju pa bodo število zaposlenih zmanjšali in vseeno dosegli večjo proizvodnjo. Tudi lesno industrijsko podjetje v Zagorju bo šeboljšalo svoje izdelke.

Na Primorskem so uspešno zaključili prireditve, znano pod imenom »Goriški sejem«. Prireditve je bila že tretja po vrsti, svoje izdelke

pa je razstavljalo 51 tovarn. Prodale so za 66 milijonov dinarjev industrijskih izdelkov, kmetijskih strojev, pohištva in drugega blaga. Letos bodo organizirali veliko trgovinsko prireditev v Novi Gorici, Ajdovščini in Tolminu.

V Desklah ob Soči je bila že znana prireditev »Vesela Goriška«. Priredil jo je okrajni svet Svobod in prosvetnih društev v Novi Gorici, sodelovali pa so pevci, godbeniki in deklamatorji ter glasbene skupine iz Nove Gorice, Anhovega, Šempetra, Goriških brd in Idrije. Kot gosta pa sta nastopala instrumentalno-vokalna tria iz Škofič pri Vrbskem jezeru in iz Doline pri Trstu. »Vesela Goriška« je prireditev, ki vedno bolj utrjuje kulturno sodelovanje med prebivalci obmejnih krajev Jugoslavije, Italije in Avstrije.

Jeseniška železarna gradi za svoje delavce šest stanovanjskih blokov, v katerih bo nad 500 družinskih stanovanj in garsonjer. V tri od teh blokov so se družine že vselile, ostali trije pa bodo urejeni za oselitev do letošnjega poletja

(Foto: I. Prešern)

V Velenju, našem prelepem rudarskem kraju na Štajerskem, je delovni učinek narasel lani v prvih devetih mesecih na 105,9% v primerjavi s predlanskim. Razveseljivo naglo napreduje tudi tovarna gospodinjskih pripomočkov. V tej tovarni je od 383 delavcev 220 žensk.

V Novem mestu na Dolenjskem so imeli sestanek člani društva izumiteljev in tehničnih izboljšav. Pogovarjali so se o svojem enoletnem delu. Člani društva so razposlali približno deset

Rojak Ullenich iz Calumeta nam je pisal, da naj objavimo kaj novice iz Crnomlja. Gotovo bo vesel te slike novega hotela »Lahinja«, ki je bil v Crnomlju lani dograjen in ima zdaj vedno dovolj gostov

(Foto: Romanič)

izboljšav in izumov, zdaj pa bodo poskrbeli, da bodo podjetja te njihove predloge začela tudi praktično uporabljati.

Strojne tovarne v Trbovljah so dosegle lani lepe uspehe in izvozile veliko jamskega podporja, rudarske opreme in gradbenih strojev. Kaže, da so izvozili dvakrat več, kakor pa so računali. Svoje izdelke so prodali predvsem na Poljsko, Madžarsko, v Grčijo, Egipt in Jordan, prihodnje leto pa bodo izvažali še v Indijo, Perzijo, Pakistan, Bolgarijo in Romunijo.

V prvi polovici decembra je velik snežni plaz zasul na poti med karavlama Ljubelj in Zelenica na Gorenjskem skupino jugoslovanskih vojakov-graničarjev, ko so bili na rednem obhodu. Hitra pomoč gorske reševalne službe je preprečila hujše posledice ter rešila 12 vojakov, medtem ko sta se dva v plazu zadušila.

Naša velika tovarna pohištva v Novi Gorici bo prihodnje leto izdelala približno 24.000 družinskih spalnic in drugih kosov pohištva. Delavci imajo že sklenjene pogodbe za prodajo svojih izdelkov v Vzhodni Nemčiji, Belgiji, Švici, Franciji in Angliji.

Ekonomska učvrstitev - osnovna značilnost plana za leto 1963

IGOR PRESERN

Za razliko od prejšnjih let, ko so o zveznem planu razpravljali predvsem zvezni poslanci v skupščini, je šel osnutek plana za leto 1963 v zelo široko razpravo, saj so o njem večkrat razpravljali odbori zvezne skupščine, razen tega pa so izrekli k osnutku plana veliko tehtnih pripomb tudi najvišji organi Zveze sindikatov Jugoslavije, Zvezna gospodarska zbornica, Stalna konferenca mest Jugoslavije in še nekateri republiški organi.

Osnovna značilnost družbenega plana za leto 1963 je v tem, da zelo jasno teži k čim večji in čim hitrejši ekonomski učvrstitvi in k zmanjšanju primanjkljaja v zunanjetrgovinski bilanci. Zato je plan zelo stvaren, realen, računa — opirajoč se na uspehe, ki smo jih dosegli v gospodarstvu v zadnjih mesecih leta 1962 — z zelo realnimi zmogljivostmi in tudi realnimi potrebami. Zato plan v letu 1963 sicer še vedno računa z močnim povečanjem industrijske in kmetijske proizvodnje (obe za 10%), vendar pa so ta predvidevanja zelo stvarna, realna, naraščanje ni več tako sunkovito, kot je bilo v prejšnjih letih. Skratka, v industrijski in kmetijski proizvodnji plan ni več tako napet, kot je bil nekdanj. Velik poudarek daje plan tudi izvozu (povečanje v primerjavi z letom 1962 za 13%), vendar so tudi ta predvidevanja zelo realna, uresničljiva.

Če hočemo čimprej doseči uravnovešene v gospodarstvu, se moramo ob povečani proizvodnji tudi pri potrošnji — zlasti investicijski — omejiti na stvarne možnosti. To je v planu jasno nakazano. Gradili in investirali bomo v letu 1963 toliko, kolikor zmoremo. Zato bo moral marsikateri načrt za novo tovarno še za leto ali dve v predal. Marsikateri načrt bo zato treba še dobro pretehtati, če gre res za visoko rentabilnost, če se bodo vložena sredstva res hitro in izdatno obrestovala. Praksa zadnjih let nam je dala nekaj izkušenj, da vsaka nova tovarna še ni visoko rentabilna. Zato so investicije, planirane za leto 1963, le nekoliko večje od investicij v letu 1962 (od 1.160 bodo narasle na 1.170 milijard).

Kot logična posledica skrajne varčnosti bo v letu 1963 tudi zmanjšan zvezni proračun (od 654 na 609 milijard), nekoliko so tudi zmanjšani izdatki za vojsko.

Pomembna značilnost plana je tudi prenos vedno večjih sredstev v republike in komune. Prvič bo zmanjšan centralni investicijski sklad (od 366 na 350 milijard) v korist republik. Močno pa se v planu okrepijo investicijska sredstva republik, okrajev, občin in še zlasti podjetij.

Nova velika antena na Nanosu
(Foto: Z. Deniša)

Nanos - televizijski vrh

Pred dobrim desetletjem v Sloveniji o televiziji pravzaprav ni bilo ne duha ne sluha, zdaj pa se je ta reč tako »razpasla«, da bomo morali kmalu že na vsakem hribu zgraditi pomožno televizijsko oddajno postajo. Televizorjev je veliko, pa tudi postaj ni ravno malo. Naštejmo nekaj največjih in najbolj pomembnih: Krvavec, Pohorje, Nanos, Kum, Uršlja gora...

Na Nanosu, prijaznem očaku nad Vipavsko dolino, so v zadnjih letih zgradili veliko anteno in pod njo poslopje za nove naprave. Nedavno pa so montirali vso notranjo opremo. Lani sredi decembra pa je bila na vrhu Nanosa majhna slovesnost. Udeležili so se je številni gostje, med drugimi tudi predsednik goriškega okraja Milan Vižintin in ravnatelj tržaške podružnice italijanske radijske in televizijske družbe Guido Candutti.

Novi oddajnik je najmočnejši v Sloveniji, saj ima moč 3,5 KW, kar je trikrat več, kakor oddajnik na Krvavcu in petnajstkrat več kakor oddajnik na Kumu. S pomočjo novega oddajnika bomo v Sloveniji lahko bolje sprejemali italijanske televizijske oddaje in pa še oddaje Evrovizije. Nova televizijska oddajna postaja je veljala 225 milijonov dinarjev.

(kd)

Skupina, ki je leta 1957 prvič posredovala televizijski program z Nanosa. Takrat je bilo vse še zelo skromno in preprosto. Tudi uspeh je bil skromen, čeprav razoeseljivo

(Foto: Z. Deniša)

Znanstveni inštituti pri nas

Nekaj let po vojni se jugoslovanska industrija ni dosti bavila z znanstvenim in raziskovalnim delom, saj so tovarne na domačem tržišču zlahka prodale vse svoje izdelke. Zadnje čase, ko morajo tovarne vse več izvažati in se na inozemskem trgu srečujejo z močno konkurenco, pa postaja znanstveno-raziskovalno delo v tovarnah vse pomembnejše.

Danes ima v Jugoslaviji in tudi v Sloveniji skoraj vsaka večja tovarna svoj znanstveno-raziskovalni inštitut ali pa vsaj manjši razvojni laboratorij, ki se ukvarja z najvažnejšimi vprašanji za hiter napredek proizvodnje. Najboljše znanstveno-raziskovalne inštitute imajo v tovarnah TAM Maribor, TOMOS Koper, SAVA Kranj, LOŠKE TOVARNE HLADILNIKOV Škofja Loka, LITOSTROJ in še marsikje. Celo manjša podjetja, kot je na primer tovarna športnega orodja ELAN v Begunjah na Gorenjskem, že imajo svoje znanstvene laboratorije. Sicer je pa tovarna že dovolj znana po vsem svetu, saj bo letos izvozila za več kot 500.000 dolarjev svojih kvalitetnih smučí v ZDA, Kanado, Švico, Nemčijo, Švedsko in druge države.

Velike uspehe so znanstveni delavci že dosegli v Loških tovarnah hladilnikov. Ta tovarna, ki je zrastle po vojni in daje kruha 800 delavcem, ima zdaj v znanstvenem inštitutu zaposlenih 105 ljudi, od teh je 12 inženirjev in 2 profesorja. Inštitut zelo uspešno razvija nove moderne kompresorje in izparilnike. Pomembne uspehe so v zadnjem času dosegli znanstveniki tudi v inštitutu tovarne gumijevih izdelkov SAVA v

Kranju. Ta inštitut, ki zaposluje 6 inženirjev in 26 tehnikov, hitro uvaja sintetično gumo v proizvodnjo. Doslej je SAVA v svojih izdelkih uporabljala komaj kakih 17% sintetične gume (evropsko povprečje znanih tovarn se giblje okrog 50%, v ZDA pa celo do 70%), letos pa bodo povečali odstotek sintetične gume, ki je precej cenejša od naravne, že na 30%. Ob pomoči tega inštituta bo tovarna prihodnje leto dosegla letno proizvodnjo v vrednosti 10 milijard dinarjev, pri čemer bo izvozila za več kot 1 milijon dolarjev svojih kvalitetnih izdelkov.

P. I.

Fast expansion of scientific institutes in factories

Immediately after the war, Yugoslav industry did not put enough emphasis into scientific and research work, mostly because factories could easily sell all of their output on the home market. But now, with an increasing interest in export and severe competition of the potent industry abroad, scientific and research work is getting more and more important.

Today, every larger Yugoslav and Slovene factory has its scientific research institute or laboratory engaged in problems of a fast development of production. The best institutes are in factories TAM Maribor, TOMOS Koper, SAVA Kranj, LOŠKE TOVARNE HLADILNIKOV Škofja Loka, LITOSTROJ, and others. Even smaller enterprises, like ELAN Begunje, a factory of sports equipment, have their own scientific laboratories. ELAN is already well-known in the world. This year its export of first class skis to U. S. A., Canada, Switzerland, Germany, Sweden, and other countries, will amount to more than \$ 500.000.

The research workers of the Refrigerator factory in Loka have achieved a great success. This factory, founded after the war, employs 800 workers, its scientific institute 105 persons, among them 12 engineers and 2 instructors. The institute has done good work on new up-to-date compressors and evaporators. An important success has also been achieved by scientists in the institute of the rubber products factory SAVA, Kranj. The institute employs 6 engineers and 26 technicians and is mostly concerned with a greater use of synthetic rubber. So far the Sava has made use of about 17% of synthetic rubber in its products (a low percentage in comparison to other European countries or the U. S. A.). This year it will be increased to 30%. With the support of the institute, next year's output of the factory will amount to 10 billion dinars and its export to more than 1 million dollars.

Zaposlovanje slepih je bilo nekoč izjema, sedaj je pravilo

MARIJA ROBEK

Niso tako daleč časi, ko ni bilo nič posebnega, če smo kaj na gosto srečavali slepe in druge invalide, ki so se preživljali z beračenjem in bili odvisni od miloščine. V današnji Jugoslaviji pa se trudimo, da bi vse, kakorkoli že prizadete ljudi izšolali in usposobili za delo. Če pa za delo niso sposobni, uživajo socialno podporo.

Resda živimo v miru, toda statistike nas še vedno opozarjajo na drugo in tudi prvo svetovno vojno, ki sta nam zapustili na tisoče vojnih invalidov, in tem se iz leta v leto pridružujejo novi — mirnodobni. V tem razgibanem času, ko si prizadevamo, da bi se čimprej postavili kot enakopravni partnerji ob bok razvitim državam, ko naše gospodarstvo napreduje s presenetljivo dinamiko in z razpetimi jadrmi hitimo boljšemu življenju naproti, pa se nam množe tudi vrste invalidov. V tej vsestranski tekmi, ko se strmo dviga tudi število motornih vozil, je vse več prometnih in pa nesreč pri delu.

Iz tega je videti, kako odgovorno nalogo ima naša družbena skupnost, ki je dolžna invalidom zagotoviti medicinsko, poklicno in socialno rehabilitacijo, katere končni namen je zaposlitev invalidov v sodobni industrijski proizvodnji.

V našem družbenem sistemu velja pravilo, ki ga poudarja tudi nova ustava, da ima vsakdo

pravico do dela. To velja prav tako za invalide, ki jim moramo zagotoviti delovna mesta, ustrezajoča njihovim umskim in fizičnim zmogljivostim. V tem prizadevanju oziroma skrbi za invalide so nam v največjo oporo kolektivi podjetij, saj s čedalje večjim razumevanjem odpirajo vrata invalidom in jih sprejemajo kot enakopravne proizvajalce. Tako zaposluje na primer jeseniška železarna 630, tovarna »Iskra« Kranj 350, cinkarna Celje 115 invalidov, skratka naša industrija spoznava, da ji invalidi niso v breme, marveč da so enakovredni, v mnogih primerih pa celo boljši proizvajalci kot zdravi delavci.

Toda pomudimo se pri tistih, ki so prikrajšani za dragoceni dar vida, pri slepih invalidih, in pogledjmo, kako je zanje poskrbljeno. Tako, da lahko zapišemo, da jih šolamo v posebnih, pa tudi v rednih šolah, usposabljammo jih za delo in zaposlujemo v podjetjih in ustanovah, vsi tisti pa, ki niso sposobni za delo, dobivajo družbeno socialno podporo. V osnovi je torej za slepe poskrbljeno.

V Sloveniji živi 1577 slepih invalidov, moških je 925, žensk pa 652. Nad 75 % vseh za delo sposobnih slepih je zaposlenih, 164 invalidov je upokojenih in uživajo pravice iz najrazličnejših naslovov, slepe vojne invalide štiti posebna zakonodaja, medtem ko se v zavodu za slepo mladino Slovenije v Ljubljani in pa v domu za odrasle slepe v Stari Loki usposablja 140 invalidov. Nadalje je v rednih domovih počitka 54 slepih, približno 300 starejših slepih invalidov pa dobiva socialno podporo. Posebej je poskrbljeno za žrtve številnih nesreč z orožjem, ki so izgubile vid.

Slepi imajo svoje organizacije in predvsem Zveza slepih Slovenije vsestransko skrbi zanje. Osnovno poslanstvo Zveze slepih je seveda rehabilitacija in zaposlovanje slepih. Slepi otroci se šolajo v zavodu za slepo mladino. Nadvse pomembno je, da pridejo slepi otroci v zavod najkasneje do petega leta, da dobijo osnovo za rehabilitacijo, potrebno za nadaljnje šolanje. Ker pa je sedanji zavod pretesen, da bi lahko sprejel vse slepe otroke, organizira Zveza za starše, rejnike in druge vzgojitelje posebne tečaje in seminarje, tako da se neposredno v zavodu za slepo mladino prepričajo, kaj vse se lahko nauči slepi otrok, če ima pravega vzgojitelja. Zaradi tega tudi ni pomislekov, ko je treba otroka poslati v zavod na šolanje. V okviru zavoda je tudi edina osemletna osnovna šola za slepo mladino v Sloveniji, kjer se letno šola kakih 70 sle-

Slepa Marija Skumovec dela v Iskri že osem let. Prej je bila zaposlena v tovarni LEK v Ljubljani. V Iskri izdeluje vijake in je pri tem delu prekosila vse druge delavke. Saj izdelava osem vijakov v 30 sekundah

(Foto: Z. Deniša)

pih otrok. V načrtu je zgraditev novih šolskih prostorov za 90 otrok, kar bo omogočilo sprejemanje slepih otrok predšolske dobe.

Slepi pa se šolajo tudi v rednih gimnazijah, višjih pedagoških šolah, na učiteljskih in na visokih šolah. Slepi dijaki in študenti so opremljeni s pisalnimi stroji in zvečine tudi z magnetofoni, vendar jim je potrebno razumevanje in tovariška pomoč sošolcev, dokler se ne vživijo v okolje.

Ni treba posebej poudarjati, da je šolanje in usposabljanje slepih organizirano po posebnem, zelo zahtevnem in poglobljenem sistemu, da so potrebni razni izobraževalni pripomočki, med katere sodijo magnetofoni. Zveza ima knjižnico za slepe in tudi tako imenovano zvočno knjigo, s katero omogočajo slepim, da si pridobe znanje iz literature, znanosti in tekoče aktualnosti, ki si ga ne morejo pridobiti prek radia. Naj omenimo, da imajo domala vsi slepi radijske aparate, še posebej pa so v službi slepih transistorji, ki jih spremljajo povsod in jih povezujejo s svetom, ki ga ne vidijo.

Vsako leto konča osemletko v zavodu za slepo mladino osem do deset slepih. Tedaj se je treba odločiti, usmeriti absolventa v poklic. V ta namen se posvetujejo tudi s pedagogi, šolskimi družbenimi organi in starši, kajti ko odločajo o življenjski usodi, ne smejo prezreti želja in nagnjenj, upoštevati pa morajo tudi sposobnosti kandidatov in potrebe gospodarstva. Slepi invalidi so si utrli pot v podjetja in ustanove in če je kje mehanizirano in avtomatizirano delovno mesto za invalida, presodijo, če ustreza predvsem za slepega. Zveza slepih namreč tesno sodeluje z zavodi za zaposlovanje in podjetji.

Seveda pa ni dovolj invalidu priskrbeti zaposlitev, treba ga je še nadalje spremljati pri delu in življenju. Če je treba, ga zaposlijo drugje, zagotovijo mu varen dohod na delo in z dela, in še stanovanje in prehrano mora imeti v bližini delovnega mesta; važno je, da so ljudje v neposredni okolici slepega invalida poučeni, kako naj mu pomagajo, in to predvsem z drobnimi vsakdanjimi uslugami, ki pa invalidu veliko pomenijo.

Razen organizacije slepih pa je čedalje bolj očitna tudi potreba po ustanovitvi posebne organizacije za slabovidne. V ta namen se že pogajajo tudi za šolo zanje, da bi ustvarili pogoje, v katerih bi jih najučinkoviteje obvarovali pred najhujšim — popolno slepoto.

Vidimo torej, da se je spričo široko zasnovane družbene skrbi za slepe in solidarnosti ljudi na delovnem mestu in v vsem življenju bistveno izboljšal položaj slepih, saj jim je dostopnih čedalje več novih delovnih mest, na katerih lahko slepi enakovredno delajo in tudi ustvarjajo razne dobrine.

Vida Taufer:

Zima v mestu

*Zavesa belega snega se spušča
in zasipava ceste in domove,
prekrila s prti bližnje je vrtove,
vozila se premikajo brez trušča.*

*Ljudje ob njih na vse strani bežijo.
Na brezah so se čipke nadrobile
in tenke veje so se zašibile,
zdaj z njimi v snežni metež se gubijo.*

*Ovratnice ko stkane iz baržuna,
ob cesti vse luči so si nadele.
Na žice sive ptice so vzletele,
da zabrnele so ko tenka struna.*

*Kraj griča, ki zdaj sniva sinje spanje,
poševne sence ob drogovih ždijo.
V domove tople vsi ljudje hitijo,
vse ulice se zdijo ko kotanje.*

*Ljudje v domovih najdejo zavetja,
skoz gladke šipe svetla luč prodira,
strmi ob lice zimskega večera
in sije vanj ko drobec razodetja.*

*Vse mesto se zamika v zimske čase,
v belo zaveso, ki še zmerom pada,
ko da hotela bi popiti vase
temo, ki se razgrinja od zapada.*

Iz zbirke: Svetli sadovi, 1961

Teško je živeti sam

JANA MILCINSKI

Čez noč je zapadlo za ped suhega snega. Metka se je tako dolgo smukala okrog babice, da jo je končno omehčala in sta se odpravili na sankališče. Nad mestom je ležala gosta, siva megla. Ko pa sta prišli do hriba, se je megla razkadila in skozi jo je prikukalo blede zimsko sonce. Snežni kristali so se zaiskrili v tisočih lučk in v daljavi za mestom so se prikazali zasneženi vrhovi planin.

»Poglej, babica, kako je lepo,« je vzkliknila deklica in zagazila v lesketajoči se sneg. Povzpela se je na klanec in sedla na sanke. Ko pa je pod seboj zagledala strmino, ji je zmanjkalo poguma.

»Bojim se,« je zaklicala babici, »ne upam se spustiti navzdol.«

»Čemu si pa potem sploh lezla gor,« jo je oštela babica. »Zapelji se ali pa greva domov. Če boš predolgo sedela, ti bo postalo hladno in se boš prehladila!«

Deklica se je še vedno obotavljala. Drugi otroci so veselo in brezskrbno drveli mimo nje, Metka pa je šele letos dobila sanke in še ni znala dobro ravnati z njimi. Že je mislila, da ne bo nikoli zbrala dovolj poguma, da bi se tudi sama spustila navzdol. Tedaj pa so se ji sanke same podričnile po klancu in ko je začutila, da se pelje, je od strahu zamižala. Toda že se je ustavila na vznožju in ko je videla, da se je vožnja srečno končala, je veselo zaklicala: »Si me videla, babica? Pa sem se le pripeljala!«

Toda babica se ni hotela veseliti z njo. Zeblo jo je v noge in obžalovala je, da se je pustila preprositi in je prišla na ta mraz. Nejevoljno je stopicala sem in tja in premišljala, kako bi pregovorila otroka, da bi se čimprej vrnil domov.

Metka pa ni hotela nikamor. Spet in spet je odhitela navzgor in se vsakokrat pogumneje spustila po bregu. Ob vsaki vožnji ji je šlo bolje.

Vsakokrat, ko se je pripeljala do vznožja, je veselo pomahala babici in jo vprašala: »Babica, si videla, kako že znam?«

Babica jo je le nestrpno priganjala: »Saj sem se te že nagledala. Za danes bo sankanja dovolj. Ne bom te več čakala. Zebe me in če ne greš z mano, pojdem sama domov.«

Toda Metka je kar preslišala njene besede in še preden je babica utihnila, je bila spet na poti navzgor. Vedela je: babica rada pogodrnja, nazadnje se pa le da preprositi.

Babica je nejevoljno gledala za Metko. »Oh, ti otroci!« je zavzdihnila in se obrnila k stari gospe, ki jo je že večkrat videla postajati pod sankališčem. »Prav nič ne znajo ubogati in me uboge babice jih ne moremo ukrotiti.«

Še preden je stara gospa utegnila kaj odgovoriti, se je Metka spet prisankala do njiju in proseče zaklicala:

»Babica, samo malo počakaj! Potem pa v resnici pojdeva!«

»Le pogledjte jo, to mojo neugnanko,« je nadaljevala babica. »Nikoli ji ni dovolj. Naj ji še tako dopovedujem, kako me zebe, vedno mora obveljati njena!«

In ker je neznana gospa še vedno molčala, jo je vprašala: »In vi? Imate tudi vi take težave s svojimi vnuki?«

Neznanka je odkimala in žalostno rekla: »Oh, ko bi jih le imela! Toda moj vnuk je daleč, mnogo predaleč, da bi mi mogel delati težave. Še nikoli ga nisem videla, poznam ga le s fotografij. In vendar si tako želim, da bi ga imela tukaj in bi lahko skrbela zanj.«

Babica se je začudila: »Čemu pa potem hodite na sankališče?«

»Oh, kar tako,« je odvrnila stara gospa. »Otroke gledam, kako se sankajo in si domišljam, da je tudi moj vnuk med njimi. Vedno si izberem katerega in si pravim: ta je pa moj... Veste, težko je, če moraš živeti sam in nisi nikomur potreben!«

Babica je zamišljeno prikimala. Nenadoma, kot bi blede, zimsko sonce dobilo pomladno moč, ji je postalo toplo in nič več se ji ni mudilo domov. Z radostnim srcem je gledala Metko, kako uživa svoje zimsko veselje in sama je uživala z njo.

Stara gospa pa je brez slovesa odšla in nadaljevala svojo samotno pot skozi park.

Ribnica je dobila novo knjižnico

V decembru je bila v lepo urejenih novih prostorih v Ribnici odprta knjižnica, ki deluje v okviru Delavske univerze. Bralcem je na razpolago bogata izbira knjig. K ureditvi knjižnice so veliko pripomogla domača podjetja, ki so pripevala gradivo za opremo.

Katere domače knjige smo lani največ iskali, kupovali in brali

Na to vprašanje so nam domače knjižne založbe in knjižnice takole odgovorile: V knjigar-nah so kupci najbolj iskali in kupovali deli našega Nobelovega nagrajenca Iva Andriča »Most na Drini« in »Travniško kroniko«, ki sta izšli v slovenskem prevodu. Izredno veliko povpraševanja je bilo tudi po zborniku naših planin-skih lepot, kakor lahko imenujemo knjigo našega znanega planinca Jake Čopa, v kateri je zbral in z besedo povezal nad sto prelepih foto-grafij iz naših planin. Med knjigami za najmlajše pa je bila letos najbolj priljubljena in iskana knjižica znane mladinske pisateljice Ele Peroci »Moj dežnik je lahko balon«, ki je pre-vedena že tudi v številne druge jezike. V ljub-ljanskih knjižnicah pa so lani bralci najbolj iskali in brali dela Mire Miheličeve in Smiljana Rozmana.

Kaj pravijo o filmu »Kozara« v tujini

Pravzaprav je jugoslovanski film »Kozara« komaj prestopil domači prag. Lahko pa zapišemo, da je že na tem svojem prvem koraku v svet naletel na izredno topel sprejem. V Indiji so »Kozaro« predvajali v New Delhiju v poča-stitev obiska podpredsednika ZIS Edvarda Kar-delja. Indijski tisk je o filmu obširno poročal. Kritiki so zelo pohvalili režiserja in vse nasto-pajoče v filmu. V Franciji je bila pred predva-janjem »Kozare« v pariških kinematografih sve-čana premiera v kinematografski dvorani v Louvru, katere se je udeležilo nad tristo naj-uglednejših osebnosti francoskega filma ter člani diplomatskega zbora in druge osebnosti. Film je bil izredno toplo pozdravljen.

Na cocktailu, ki ga je po predvajanju filma priredil jugoslovanski veleposlanik v Parizu Mita Miljković, so francoski filmski delavci »Kozaro« ocenili ne le kot najboljši jugoslovanski film, temveč tudi kot zelo uspelo filmsko delo v tej

L J U B E Z E N

*Od tebe dalje štejem svoje dni,
In nič ne maram, če mi bo živeti
le toliko, kot je metulju dano:
glej, svet je pisan in nebo prostrano
in poldan je in toplo sonce sveti
in dolgo je, še dolgo do noči.*

UKRADENO SRCE

*Ura in duša sta kazali polnoč,
zvezde na straži se zdele zaspale,
hiše že zdanjaj so trdno pospale,
ulice v mrazu se zgrbile vase,
ko sem kot tat mimo zvezd in križpotij,
v plašču teme čez oči in ušesa,
ves uglašen in ponosen na sebe
vračal se s tvojim ukradenim srcem.*

Iz zbirke: »Cvet pelina«, 1962

filmski zvrsti sploh. Na zahtevo filmske revije Cahier du Cinema so »Kozaro« naslednji večer znova predvajali v poslopju UNESCO za reži-serje in kritike, ki pripadajo tako imenovanemu novemu valu francoskega filma.

Novo klubske prostore so dobili
v Dolu pri Hrastniku

Sredstva za gradnjo so prispevala domača pod-jetja. Domačini so pa tudi pridno pomagali pri gradnji. Klub je bil slovesno odprt lani 29. no-vembra. Ima dve veliki svetli predavalnici ter dva manjša prostora. Učilnica, v kateri je tudi televizor, je vedno polna. Zlasti mladina rada prihaja.

Jubilej Bojana Adamiča

Ime slovenskega komponista in dirigenta slo-venskega radijskega orkestra je najtesneje po-vezano z razvojem slovenske zabavne glasbe zlasti iz novejšega časa. Bojana Adamiča, nje-gove skladbe in orkester dobro poznajo tudi zunaj meja naše dežele. Tem naj povemo, da je mojster Adamič nedavno slavil štirideseto ob-letnico dela, čeprav je star komaj petdeset let. Prvič je nastopil v orkestru kot desetleten fan-tiček.

Filmski režiser

BRANKO SEMEN

Kadarkoli govorimo o posameznih umetnikih, ne glede na to, na katerem umetniškem področju so ustvarjali oziroma še vedno prelivajo svoje misli na papir, klešejo v kamen ali slikajo na platno, uporabljajo za izpovedovanje čustev, bolečin in resnic glas, roke ali filmske kamere, vedno poskušamo najti umetniku njegovo mesto, pomen in odgovornost v družbi in v umetnosti sploh.

Kadarkoli govorimo o eni najmlajših, najbolj subtilni in izrazno neizčrpani umetnosti — filmu, imamo prav tako v mislih ljudi, ki so domači, jugoslovanski kinematografiji, dali največ svojega izraza, izpovednosti in resnice.

Jugoslovanska kinematografija je stara šele petnajst let. Od prvega domačega filma »Slavica« pa do danes smo posneli skoraj dvesto celovečernih filmov. Dobršen delež k razvoju domačega filma so prispevali tudi slovenski filmski delavci. Že znanim in priznanim filmskim delavcem kot na primer Francetu Štiglicu, Jožetu Babiču in Igorju Pretnarju, se je lani pridružil s celovečernim filmom še en filmski ustvarjalec, mlad, tridesetletni filmski navdušenec Boštjan Hladnik.

Boštjan Hladnik je sprva živel v Kranju, a se je že kmalu preselil v Ljubljano, kjer še danes živi. Odkar se spominja, se je živo zanimal za reči, ki so bile s filmom v tesni zvezi. Sam pravi, da skoraj ni filma, ki ga ne bi videl.

Že s šestnajstimi leti je dobil prvo filmsko kamero na ozki trak. Začel je snemati. Kot amater in strasten privrženec celuloidnega traku je posnel približno 26 filmov. Večina je bila nagrajena na številnih filmskih festivalih doma in po svetu. Tako je bil film »Dekle v plaminah« nagrajen na festivalu kratkih filmov v Italiji. Film »Ljubezen mi greh« je prejel nagrade v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu in na festivalih v Italiji in Franciji. »Fantastična balada«, ki ga je mladi režiser posnel na podlagi risb in grafik akademskega slikarja Franceta Miheliča, je prejel prvo nagrado na filmskem festivalu v Pulju 1957. leta. Film je šel tudi na tuje festivale in v hudi konkurenci kratkih filmov zmagal na festivalih v Londonu, Rimu in Montevideu.

Po uspehih, ki jih je požel s kratkim filmom, se je Boštjan Hladnik odpravil za dve leti na študij v Francijo. Med bivanjem v Parizu je na Sorboni poslušal predavanja o filmski umetnosti, posedal po kinotekah in si tako ogledal nad 1600 celovečernih in kratkih filmov. Mimo tega je aktivno sodeloval pri snemanju uglednejših francoskih filmskih režiserjev. Tako je sodeloval z režiserjem Duvivierom, Siodmakom, Phillippom de Brocom in Claudom Chabrolom.

V srečanju, sodelovanju in razgovorih z njimi se je dodobra seznanil z najnovejšimi smermi v sedmi umetnosti.

Domov se je vrnil oborožen z znanjem. Kmalu je dobil ponudbo, da bi za »Triglav film« iz

Prizor iz Hladnikovega drugega filma »Peščeni grad«. Na sliki osrednji igralci: Milena Draoić, Ljubiša Samardžić in Ali Raner

Boštjan Hladnik

Ljubljane posnel svoj prvi, celovečerni film. Boštjan se je za film vsestransko pripravil. Na filmsko platno je hotel prenesti sodobno zgodbo, v kateri bi nastopali mladi ljudje... Slednjič se je odločil za nagrajen roman slovenskega pisatelja Dominika Smoleta »Črni dnevi in beli dan« in mu dal naslov »Ples v dežju«. Glavne vloge je ponudil dramskim igralcem Duši Počkajevi in Mihi Balohu ter Ali Ranerju.

Hladnikov prvenec so gledalci sprejeli kaj različno. Uradni, filmski in kritični del publike ga je sprejel z navdušenjem, drugi s pripombami.

Film »Ples v dežju« izraža, kakor pravi Hladnik, »psihološko, komorno dramo z elementi fantastičnosti, poezije in groze«. Film na moderen, za jugoslovansko kinematografijo doslej nenavaden način, predstavlja erotični svet mladih ljudi v sedanjem svetu.

Delo si je po mnogih hudih prepirih vendarle priborilo prostor na soncu, saj mu je filmska žirija na festivalu v Pulju 1961. leta prisodila posebno nagrado za režijo.

Po svojem filmskem prvencu se je Boštjan Hladnik še bolj zagrizel v delo. Ponovno je odpotoval v Pariz in se kmalu vrnil z novo filmsko idejo, ki jo je te dni uresničil.

Reorganizacija v okviru filmskih podjetij in procesa dela mu je omogočila, da si je sestavil lastno producersko skupino in z njo posnel film »Peščeni grad«. Tukaj je Hladnik popoln avtor, saj je film režiral in napisal scenarij po lastni ideji. Njegova ekipa, ki jo je imenoval »Refleks«, je štela samo štirinajst ljudi. V ekipi so bili znani jugoslovanski filmski igralci Milena Dravić, Ljubiša Samardžić, Ali Raner in Špela Rozin. Film je posnel eden najbolj nadarjenih slovenskih snemalcev Janez Kališnik, direktor ekipe pa je bil Dušan Povh. Film so posneli za »Viba film« iz Ljubljane. Po proračunih naj bi stal kakih trideset milijonov dinarjev, kar je močno pod povprečjem stroškov domačih filmov.

Režiser je te dni prejel ponudbo nekega nemškega producenta, ki mu ponuja prav ugodne pogoje za snemanje nekega filma. Režiser lahko sam izbere scenarij in igralce, med katerimi mora biti večina igralcev nemškega državljanstva. Na razpolago mu pa daje 120 milijonov dinarjev. Slovesna predstava njegovega filma je bila že januarja letos. Kmalu zatem, prve dni marca, namerava odpotovati v Zahodno Nemčijo, kjer bo izbral igralce za film. Ko se bo vrnil, bo snemal film, za katerega je napisal scenarij mladi slovenski pisec Marjan Rožanc. Film ima naslov »Umirajoči veter«.

Boštjan Hladnik

Tako je prišel Boštjan Hladnik v jugoslovansko kinematografijo z določeno ustaljenostjo, temeljitim strokovnim znanjem in filmskim navdušenjem.

Zanj film in filmska kamera nista nobena skrivnost več. Gre samo za to, kaj nam bo v prihodnjih filmih izpovedal. Sam je ob neki priložnosti dejal:

»Pri ljudeh me najbolj zanimajo intimni odnosi. To je razumljivo — mlade režiserje zanimajo mladi, ljubezen, ker so pač sami mladi. Ti odnosi vsebujejo ogromno snovi za izpoved. Ljudje pogrešajo pristnih stikov in človek se mora boriti, da se zares dokoplje do resničnega človeškega odnosa.«

S Hladnikovim poskusom predstaviti na filmskem platnu tak odnos med ljudmi (»Ples v dežju«), se je lahko seznanil že širok krog gledalcev, saj so film vrteli že v Parizu in New Yorku. V obeh mestih je požel laskava priznanja.

Pojdimo na izlet - na Veliko planino

DRAGO KRALJ

Družba mladincev in mladink iz Ljubljane se je nekega zimskega dne dogovarjala za izlet. Vse je bilo dobro in prav; vsi so imeli gozjarje, vsi dokaj dobre smučarske hlače, tudi vetrovke niso manjkale. Tudi dobra volja je bila v družbi, le nečesa je manjkalo. Nikakor se niso mogli zediniti, kam naj krenejo. Eni so bili za Pokljuko, drugi za Bohinj; dekleta bolj za Kranjsko goro in nekdo tretji spet za planino pod Golico.

— Predlagam, da se zberemo ob četrtna tri pri avtobusni postaji in se tam odločimo. Prvi avtobus, ki bo odpeljal, naj bo naš. Pa bomo videli..., je eden izmed njih končno predlagal.

Predlog je bil sprejet. V soboto so bili vsi že nekaj minut po drugi uri pri avtobusni postaji.

Avtobus jih je odpeljal iz mesta proti Črnučam in naprej po gladki asfaltirani cesti proti goram. Proti Kamniškim planinam. Po enourni vožnji so prispeli do končne postaje, do vasice Smrečje. Ta majhna vasica, na koncu doline ob rečici Črni, kjer so znani rudniki kaolina, je izhodišče za večino izletnikov in smučarjev, ki se odpravljajo na Veliko planino. Ozka cesta vodi naprej preko prelaza Črnivec proti Gornjemu gradu in Štajerski, izletniki pa morajo takoj na levo navkreber po strmih senožetih in potem po vijugavi stezi vedno navzgor do samotne kmetije, kjer gospodari in živi Podkrajnik. Mimo njegovega »kraljestva« hite mladi smučarji še naprej do roba planine Kisovec, kjer je majhna planinska kočica, v kateri je vedno prijetno in lepo. Toda naši gredo dalje skozi gozd, ki se polagoma redči in prečkajo prve prostrane pašnike, kjer je snega veliko in bi se noge globoko vdirale vanj, če bi ne bilo gazi. Ko družba tako prisopiha na majhno planjavo, kjer iz snega gledajo zasnežena slemena majhnih pastirskih koč, se ustavijo in pogledajo na uro:

— Dobro uro in pol smo hodili!

Pa spet dalje! Med kočami in potem mimo telefonskih drogov preko goličav in strmali. Mračni se že in megla sili z višin. Prižgejo baterije in iščejo gaz, ki je tu in tam zametena z drobnim snegom. Tisti, ki hodi prvi, mora pot dobro poznati, če ne lahko zaidejo in potem ni ravno prijetno.

Kmalu se pred njimi iz megle in teme izlušči svetla okna Doma na Veliki planini, ki ga oskrbuje planinsko društvo iz Domžal. Zgradili so ga po vojni prav na »meji« med Veliko in Malo planino. Stari dom, ki je stal prav na Veliki planini, so Nemci med vojno skupaj z vsemi pastirskimi kočami požgali. Novi dom je velik in lep. Pred kratkim so vanj napeljali elektriko,

ima pa tudi telefonsko zvezo z dolino. Dobro je oskrbovan, nosači iz Stahovice vedno prinesejo v kočico vsega, kar je treba. V veliki gostinski sobi je prava in kar velika kmečka peč, po stenah so lovske slike in vse je nared, da je človek židane volje, da mu je toplo in je brez skrbi.

Dom na Veliki planini pa ni sam. Nedaleč v stran je nova počitniška kočica, ki je last kolektiva rudnika kaolina, poleg nje so lani zgradili veliko kočico delavci slovenskih elektro podjetij. Malo nižje, na poti proti Mali planini pa že več let stoji kočica delavcev tovarne »Induplatik« iz Jarš pri Domžalah.

Vsenočkrog so lepa smučišča in tudi snega je pozimi vedno več kot dovolj. Toda to je šele začetek smučarskega paradiža v tem koncu. Naša družina je v domu le prespala in preživela prvi prijeten večer. Naslednje jutro pa smučič na noge in naprej! Po zložnem pobočju Njivic, nad katerimi se dviga Poljanski rob, jih smučič ponesejo k velikemu pastirskemu naselju na Veliki planini. Kočič sploh ni videti, do slemen so zametene s snegom in le tu in tam so katera vrata odmetana in okna odkopana. Znak, da so hišice naseljene.

Kakor že več desetletij, tako še sedaj v teh hišicah pozimi letujejo srednješolci in študentje, ki nimajo vedno dovolj denarja za hotele in za drage kočice. Pastirske kočice vzamejo čez zimo

Tudi podpreti se je treba, sicer te smuka pošteno utruji, čeprav si krepak

Novo kamniško naselje na Veliki planini leži sredi borovcev in smrek. Zadaž se boči zasnežena Planjava, eden najvišjih vrhov Kamniških planin

v najem od kmetovalcev in tako ima Velika planina vse leto svoje obiskovalce. Med mladimi smučarji je tudi precej podeželske mladine. Časi so pač drugačni in kmečka mladina ne živi več dosti drugače kakor mestna.

Nad starim pastirskim naseljem, kjer se na dnu skrivata majhni podzemeljski jami Velika in Mala Vetrnica, je proti severu še eno naselje. Hišice so zelo podobne starim pastirskim kočam, saj so tudi iz enakega gradiva (les, skodle in kamen). Bolj močne so te nove hišice in znotraj urejene, kakor vse moderne weekend hišice na svetu. V njih je dovolj prostora in tudi bolj udobne so. Naselje se imenuje »ljubljsko«, ker so lastniki teh hišic zvečine delovni kolektivi in društva iz Ljubljane. Malo naprej, s smučmi še kake četrt ure stran, pa je po slemenu raztreseno še eno počitniško naselje, ki mu pravijo »kamniško«. Zato pač, ker v hišicah gospodarijo smučarji iz kamniškega konca.

Letos ob Novem letu je bilo v starem pastirskem naselju na Veliki planini spet tako slovesno, kakor že vsa leta, odkar hodijo študentje in srednješolci tja smučat. Ob Novem letu se in srednješolci tja smučat. Ob Novem letu se skoraj vsi zberejo v malih kočah in iz svojih vrst izvolijo »župana« in nekaj »policajev«. Prireditev je seveda šaljiva — k njej spadajo tudi izpiti. Pred strogo komisijo, ki ji načeluje sam novoizvoljeni velikoplaninski župan, stopijo vsi tisti, ki so prvič prišli na Veliko planino. Strogi komisiji morajo odgovoriti na vprašanja, ki so včasih precej težka. Zaradi njih novincem postane včasih kar malo tesno pri srcu, nerodno jim je, zardijo celo, a na koncu le morajo z besedo na dan. Če je odgovor pravilen, dobijo za nagrado kozarec vina, če pa so odgovorili

neppravilno, morajo spiti kozarec — slane vode. Izpitom sledi splošno pokušanje dobrih in slabih kapljic, ki so jih smučarji prinesli iz doline. Vesela družčina se peš ali na smučeh odpravi od koč do koč, kjer jim mora vsak »gospodar« vsaj za prvo silo pogasiti žejo.

Ta vesela prireditev ima svoje korenine še iz tistih časov, ko je bila Velika planina (v prvi polovici minulega stoletja) pogosto domovanje rokovnjačev. Ti so imeli svoje župane in svoje »policaje«, ki so varovali vse dostope na planino in obveščali rokovnjaško družbo o sovražnikih. V drugi polovici devetnajstega stoletja rokovnjačev sicer ni bilo več, a na Veliki planini je bila zbrana nova skrivna družčina. Pastiricam so delali kratek čas postavni fantje, ki so se vedno pravočasno poskrili, če so na planino prišli orožniki ali cesarsko-kraljevi vojaki. Ti fantje niso hoteli obleči vojaške suknje, zato so se pred cesarskim biriči umaknili v gore in tam sekali les, delali skodle, tesali ter pasli živino. Od tistih časov se je torej ohranila navada o županih, o izpitih in o podobnih rečeh. Pozneje, ko se je vojaška obveza znižala, skrivači niso več silili v hribe. Dolgo časa so bili pastirji edini, ki so na pomlad in poleti hodili po prostranih pašnikih in pasli živino. Ko se je v začetku tega stoletja, posebno pa med obema vojnama, razvil smučarski šport, je dobila Velika planina tudi svoje zimске prebivalce. Čez leto dni pa bo poleg Krvavca postala eno najbolj priljubljenih, najlepših in tudi lahko dostopnih zimskih izletniških točk v ljubljanski okolici. Gor bodo hodili ne le smučarji, temveč vsi, ki si bodo želeli odpočiti in okrečiti v sončni zimski naravi.

Novice izpod Pece

Naj vam nadrobim nekaj novic iz slovenskih krajev tam pod Peco. Lani v novembru je prva slovenska kmečka hranilnica in posojilnica, ki je bila obenem tudi prva kmečka kreditna zadruga v Avstriji — v Št. Jakobu v Rožu slavila devetdesetletnico ustanovitve. Lep jubilej je to, na katerega smo vsi koroški Slovenci zelo ponosni. Seveda smo ga tudi primerno proslavili.

Jubilejna prireditev, ki jo je organizirala Zveza slovenskih zadrug na Koroškem, je bila v nedeljo 4. novembra. Nad petsto slovenskih združnikov iz vseh krajev južne Koroške se je ta dan zbralo v Št. Jakobu. Dopoldne so pred slavnostno okrašenim Narodnim domom odkrili spomenik pobudniku ustanovitve hranilnice dr. Valentinu Janežiču in soustanoviteljem. Popoldne pa je bila v veliki dvorani gostilne Antonič na Reki veličastna proslava in združno zborovanje. Navzoči so bili številni častni gostje, med temi deželni svetnik Hans Sima, jugoslovanski generalni konzul Boris Trampuž in podpredsednik Glavne združne zveze Slovenije Stane Petelin.

Kulturni program, ki so ga izvedli pevski zbor Slovenske prosvetne zveze pod vodstvom Pavla Kernjaka, ansambel »Veseli planšarji« in recitatorji, je slavje lepo izpopolnil. Na proslavi pomembnega jubileja naše prve zadruge so naši ljudje jasno izpovedali, da bodo tudi v bodoče videli v gospodarski in narodni samopomoči najboljšo jamstvo za obstoj in nadaljnji razvoj slovenskega življa na Koroškem.

Mesec dni kasneje pa sta proslavili dva prav lepa jubileja še dve slovenski kmečki zadrugi. Hranilnica in posojilnica Šmarjeta v Rožu je 8. decembra slavila 50-letnico. Na jubilejnem občnem zboru so posebej počastili zadnjega še živečega ustanovnega

člana. Naslednji dan pa je slavila 70-letnico ustanovitve Hranilnica in posojilnica St. Janž v Rožu.

V Bilčovsu je zagorel plamen na novem slovenskem ognjišču. Sitarjev Peter, ki je daleč naokrog znan kot pevec, igralec in deklamator na prireditvah, predsednik prosvetnega društva »Bilka« je vzel Jakopičevo Anico — po domače Kovačevo Naniko iz Pugarada. Svatovali so prav po slovensko. Nad 80 svatov se je zbralo v gostilni pri Miklavžu, vesela slovenska pesem je odmevala do zgodnjih jutranjih ur.

Na Selah — Kotu se je spet izpraznilo nekaj slovenskih domačij. Tako je osamel dom pod Grlovcem, ker se je družina Nantlna Maka preselila v kotmirško občino, kjer so si postavili nov dom. Cevljaria Nantlna, ki je nad sedemdeset let živel med nami kakor tudi njegovo ženko Nežo bomo zelo pogrešali. Odselili so se tudi Dovjakovi in Kelihovi. Pa tudi Gregejev Feliks z ženo Angelo je že kupil hišo v Podsinji vasi in se bosta preselila tja spomladi. V resnici bi zelo želeli, da bi bilo tega preseljevanja zdaj konec, ker sicer bo naš Kot zelo osamel. Pa tudi svatovanje smo imeli v Kotu. Poročila se je Makova Rozika iz znane Francove družine v Zgornjem Kotu. Zal ni ostala doma kakor njene sestre Mici, Pavla, Ani in Urška, ampak jo je njen mož puškar Jože Dominikus odpeljal v Borovlje. Zaželeli smo jima, da ohranita zvestobo do očetove hiše, do domače materine govornice in v tem duhu vzgajata tudi svoj bodoči rod.

Tudi v Slovenjem Plajberku so nedavno obhajali veselo svatovščino. Naš znani kmečki gospodar in lesni trgovec Folti Wieser se je oženil s Pavlo Wiese. Oba sta iz zavednih slovenskih družin. Ko smo na veseli svatbi pri Serajniku trčili z njima, smo zaželeli, da bi izročilom svojih prednikov ostala zvesta.

V Sinči vasi, ki je zelo naseljena predvsem z družinami delavcev, zaposlenih v Leitgebovem podjetju, smo dobili novo moderno osnovno šolo. Do leta 1947 v tem kraju šole sploh ni bilo. Od tedaj pa je šola gostovala v otroškem vrtcu, baraki in gostilniški sobi. Novo šolo so začeli graditi pred štirimi leti. V Dobrli vasi so pa odprli novo gospodinjsko šolo.

V novo leto smo stopili kar veselo. Slovenski ples, ki je bil 19. januarja v Celovcu, je spet razgibal staro in mlado. Iz vseh bližnjih in daljnjih krajev smo prihiteli, da so bili prostori Delavske zbornice kar natlačeni. Program so izvedli veliki plesni orkester iz Kranja, znana pevca popevk Marjana Držaj in Marjan Robič, dalje so nastopili pevci in plesalci ljubljanske Opere, domača godbeno-pevska skupina »PavleKernjak« in ljubljanski zabavni ansambel Borisa Franka »Zadovoljni Kranjci«.

Naši pridni prosvetaši v Bilčovsu, člani SPD »Bilka« so prvo nedeljo v januarju nastopili z dramo »Veronika Deseniška« in navdušili gledalce. S to dramo so nato zelo uspešno gostovali tudi v St. Ilju.

Prav prijeten je bil tudi družabni večer, ki ga je priredilo prosvetno društvo »Košuta« iz Sele-Kota v soboto 26. januarja pri Maleju v Kotu. Z zanimanjem smo sledili predavanju Hanzija Weissa, ki nas je z besedo in slikami povedel po lepih in zanimivih krajih Bosne, Hrcegovine, Črne gore in Dalmacije. Po predavanju smo se veselo zavrteli.

Koroška narodna

*Bom zapustv Libuče
noj š'to ravno polje.*

*Bom pa davč odrajjav
v te daljne kraje...*

*Je pa dečva v Rožeci
zatoživa me,
da bom morav jaz pvačat
vse pote moje.*

*Če bom morav jaz pvačat
vse pote moje,
bom pa tudi jaz rajtav
to lubljenje vse...*

Bratec in sestrice

BRANKA JURCA

Kdo ima sestrico še tako rad kakor bratec?

Ko pa je bila pomlad in je odšel bratec k stricu, se po cele dneve še spomnil ni nanjo. Nanjo se je spomnil šele zvečer, ko je legel v posteljo in je na daljnem nebu zagledal luno. Poklical jo je in luna se je spustila do jablane, sedla med veje in vprašala, kaj bi rad.

»Ti, ki objadraš ves svet, poglej še za mojo sestrico!«

»Kje pa je tvoja sestrice?«

»V mestu, v visoki hiši, v otroški posteljici...«

Luna je zaprla in odprla oči, se nasmehnila, prikimala in odjadrala v noč.

In naslednji večer je luna že zopet sedela med jablanovimi vejami. Pogledala je bratca in mu rekla:

»Videla sem tvojo sestrico...«

»Kakšna pa je?«

»Zdrava, kot mleko in kri so njena lička...«

Nato je bratec poprosil luno, naj pride še jutri, in luna je zaprla in odprla oči, se nasmehnila, prikimala in odplavala po temnem nočnem nebu.

Drugi večer je bratca premagal spanec, preden je luna prišla. Komaj pa je zaspal, že je priplavala po nebu in ga pobožala s tankimi žarkmi po čelu, po ličkih in po trepalnicah in bratec se je prebudil. Sedel je, a luna mu je rekla:

»Kakšen bratec si... ti spiš, tvojo sestrico pa kuha vročica...«

Bratec se je prestrašil. Prav gotovo je stala sestrice z razpeto jopico v pomladnem vetru, a ko bi bil on pri njej, bi ji zapel jopico in ne prehladila bi se...

»Pa ji je mama dala zdravila?«

»Seveda jih je dala, sestrice pa pravi, da bi ozdravela, brž ko bi se ti vrnil...«

In še tisti hip je bratec poprosil luno:

»Odnese me s seboj v mesto!«

»Rada, a na mojih žarkih ne moreš. Pretanki in prekrhki so...«

»Kako pa naj grem k sestrici?«

»Jutri... z vlakom...«

Luna je odplavala, kakor odpluje samotna jadnica po širnem morju, bratec pa ni mogel zaspati. Odšel bi domov, a moral bi se še prej posloviti od kur, ki jih je pasel, od dreves, na katera je plezal, od mačke in psa, ki se je podil za njima... Odločal se je in odločal, ko pa se je končno odločil, da gre naslednje jutro kljub vsemu, prav zaradi bolne sestricice domov, je trdno zaspal.

Naslednji dan je odprl domača vrata in bolni sestrici so se v tej bolezni prvokrat zaiskrile oči.

Ilustracije: Milan Bizovičar

naši ljudje po svetu

Naši ljudje so se lepo uveljavili

Pridne roke, zlato srce in bister um so tri lastnosti, ki so jih naši ljudje ponesli s seboj v svet. S tem so premagovali težave, ki jih je bilo včasih kar veliko. In so se lepo pa tudi zasluženo uveljavili. Med številnimi pismi, ki jih prejemo od vsepovsod, nam je pisala tudi naša zvesta naročnica in dopisovalka Frances Jenko iz Ely, Minn. Poslala je naročnino za Rodno grudo in koledar ter prispevek za tiskovni sklad, za kar se ji lepo zahvaljujemo. Prav veseli smo pa tudi njenih novic iz Elyja, v Minnesotti, kjer živi. Takole nam piše: Lani v novembru je umrla moja sestrična Johanca Somrak, s katero sva pred 42 leti skupaj prišli v Ameriko. Doživela je 75 let. Imam še 93 let staro mater in dve skupaj rojeni sestri Tončko in Tinko Seliškar. Od pokojne sestrične Johance sin John je tukaj mestni sodnik že sedem let. V našem mestu imamo tudi Slovenca dr. Janka Grahka, ki je major in sodnik. Mesto Ely ima samo šest tisoč prebivalcev. Lani so morali zapreti en železni rudnik in je pri tem izgubilo delo 260 delavcev. Zdaj imamo samo en rudnik železa. To vam pišem zato, da boste vedeli, kako pridni in delavni so Slovenci tudi v tujini. Nepopisno sem vesela, ker Jugoslavija tako napreduje. Ko sem bila pri vas, sem videla, da imate dobrega gospodarja. Seveda za vse pa nikjer ni vse dobro in prav. Napake so povsod.

Iz južnega Colorada pa nam poročajo, da v tretjem okrožju te dežele, ki vključuje 19 okrajev, kandidira za kongresnika Slovenec Albert J. Tomšič, sin Franka Tomšiča iz Knežaka na Notranjskem, ki se je priselil v ZDA po prvi svetovni vojni in delal kot rudar. Njegova mati je pa iz Bele krajine.

Za slovensko kuho je veliko zanimanja

Zamisel pridnih krožkaric št. 2 Progresivnih Slovenk iz Clevelanda Viki Poljšakove, Josie Henikmanove in Mary Kobalove, da bi organizirale kuharski tečaj slovenskih jedi za naša mlada dekleta in žene, je bila, kakor se je izkazalo, res posrečena. Saj je odziv — nad 270 tečajnic — več kakor lep. Kar predstavljamo si, kako mora biti živahno, ko se toliko deklet skupaj zbere, pa mesijo, tolčejo, valjajo in cvrejo, da je veselje. Čestitamo prirediteljicam tečaja in želimo, da bi jih naša dekleta tudi drugje posnemala.

Trije jubileji dr. Kerna

To se res malokdaj nameri, da nekdo slavi v istem letu kar tri pomembne obletnice, pa se je le namerilo, in to enemu naših najbolj znanih javnih in kulturnih delavcev dr. Franku J. Kernu iz Clevelanda. Kar tri jubileje je slavil: v marcu 75. rojstni dan, v juniju 50-letnico, odkar opravlja zdravniški poklic, v novembru sta pa s soprogo Agnes slavila zlat po-

S proslave slovenskega dneva v Chicagu: ga. Corinne Leskooar je postregla s slovensko polico guvernerju Illinoisa Ottu Kernerju in njegovi soprogi

ročni jubilej. Dr. Kern je Gorenjec, doma je iz Breznice nad Skofjo Loko, Soproga Agnes je pa Vertinova iz Calumeta. Njena družina se je priselila v Ameriko iz Bele krajine.

Jubilej Slovenske ženske zveze

V decembru je slavila Slovenska ženska zveza v Ameriki 35-letnico obstoja. Ta močna ženska organizacija je bila ustanovljena 19. decembra 1926. Najprej sta zaživele podružnici v Chicagu in Sheboyganu. Petintrideset let plodnega društvenega dela je vsekakor lep dokaz agilne dejavnosti naših žena in deklet v ZDA. Čestitamo k jubileju in želimo SZZ še mnogo plodnih delovnih let.

Zanimiv opis domače dežele

V slovenskih ameriških listih srečujemo številne zanimive opise o vtisih iz domače dežele. Zelo obširno pišeta v Prosveti Tončka Simčičeva in Fred A. Vider. Njuni zanimivi članki izhajajo v nadaljevanjih. Prav prijetno kramlja v istem listu o svojem obisku v starem kraju tudi Jennie Mohorič iz Painesville O. ter dr. Janko Grampovčan, ki s kleno besedo riše lik današnje Slovenije.

v Avstraliji

»... Ali vseeno bi želel iz srca še enkrat videti svoj rojstni kraj, ker ga nikdar ne bom pozabil. To je moja največja želja, dokler bom živel...«

Slovenija je majhna, toda Slovenci so raztreseni po vseh deželah sveta. Mnogi so šli v tujino za bolj-šim kruhom, nekateri zaradi političnih razmer, mnoge je gnalo golo hrepenenje, nesrečna ljubezen, želja po novih doživetjih. Toda vsi se znova in znova spominjajo domačih krajev in ljudi, sorodnikov in znancev ter jim pošiljajo pisma. Tako prihajajo sporočila iz vseh delov sveta. Koliko trpkih izpovedi je v njih, besed o življenju v tujini, o uspehih in neuspehih, o veselju in razočaranjih, o vsem.

Prisluhnimo glasovom iz Avstralije:

Avstralija, nova dežela, nova Amerika našega stol-letja! Ali je to tudi dežela neomejenih možnosti, hitrega uspeha in bogastva? Sama zase sredi voda oceana vpliva na ljudi, ki se preselijo tja, da ji po-stancejo nekako čudno podobni. Težko napišejo be-sedo, ne morejo se prav znajti med domačini, niti se zbrati s svojimi sorojaki v trdno skupnost. Nekateri uspejo. Druge pa potisnejo osamljenost, tuje pod-nebje in tuj način življenja ob stran.

Pa prepustimo besedo njim samim. Ivan Stante piše (Geelong, 3. julija 1959):

»...lepo nam pišeš, dragi nečak, da bi prišli do-mov, nazaj v Jugoslavijo. Veš, če bi imel tvoja leta nad sabo, potem bi vse pustil in se vrnil. Tako pa sem že blizu 50 in je prepozno začeti na novo. Tukaj smo si uredili življenje, imamo, kar potrebujemo, čeprav bi nam to v domovini pomenilo veliko več kot tukaj. Vendar smo se s tem sprijaznili in osta-nemo, kjer smo. Če bomo pa kdaj imeli kaj odveč-nega denarja, bomo obiskali domovino.

Nimam strahu, da bi imel kakše posledice ob obi-sku, saj nisem nič zakrivil. Da bi prišel za stalno,

pa nima zame pomena, ker sem tukajšnji državljan že pet let ter bi tako izgubil pravico do pokojnine tukaj in tudi doma v Sloveniji. S službo sem zado-voljen, čeravno sem samo predelavec...«

*

Čez dve leti piše isti. Zdi se, da je v prvem pismu marsikaj zamolčal. Saj naši rojaki neradi pišejo, kadar jim ne gre, kot bi moralo. To nam dokazujejo tudi naslednje vrstice:

Ivan Stante (Geelong, 25. septembra 1961).

»...po dolgem trpljenju in prizadevanju, da bi dosegli malo boljše življenjsko raven, se mi je sreča vendarle nasmehnila. Končno sem postal to, kar je bil moj cilj. V tovarni, kjer sem delal nad pet let, sem bil zaradi gospodarske krize premeščen na nižji položaj. Bil sem zelo prizadet finančno in tudi fizič-no. Toda kaj sem hotel. Tedaj sem bral ponudbo v časopisu in tako našel ustrezno delo. V Geelongu je namreč tekstilna šola, kjer so potrebovali učitelja, ki bi dijake praktično poučeval o delu na strojih pri predelavi bombaža. Kot tekstilni mojster sem sedaj, skoraj po 15 letih, prvič prišel v Avstraliji do dela, ki me veseli. Začetek bo malo težak, še vedno zaradi jezika. Toda težave bom počasi prebrodil. Tako sem sedaj, ko dopolnjujem svojih 48 let, postal v Avstra-liji državni nameščeneec, kar mi lahko mnogi zavi-dajo. Sedaj se šele začne za nas boljše življenje. Do-slej nas je preganjal večni strah pred nezaposlenost-jo, čeprav vam tega nisem pisal. Tukaj je že precej časa gospodarska kriza. Velika brezposelnost v in-dustriji, poleg tega še dotok vedno novih priseljen-cev...«

Preberimo še pisma njegovega brata Franca Stan-teta. Prvo je napisal deset let po odhodu. Z njim je šel starejši sin.

Sydney — glavno mesto Avstralije

Stantetovi iz Avstralije

Franc Stante, Geelong, 8. aprila 1956.

>...lahko je, dokler si mlad. Toda jaz se ne šalim več, saj mi bo že 60 let. Vidiš, tako sem, siromak, že star in težko delam v tovarni. Noge me strašno bolijo, tako da komaj pridem zvečer domov. Tudi oči me že zapuščajo in slabo vidim, a vendar se še ne dam. V krogu svoje družine se počutim še kar mladega. Moj sin je doma študiral, toda v Avstraliji mu to nič ne koristi. Moral bi vse izpite ponovno napraviti v angleškem jeziku, za to pa ni za nas priseljence ne časa ne denarja. Na primer jaz sem avtomehanič in moram tu delati kot navaden delavec, ker ne znam opraviti izpita v angleščini. Moj sin se je oženil z Jugoslovanko, ki stanuje pri nas. Ima avto in se peljemo vsak dan na delo in domov. Včasih gremo tudi na izlet po Avstraliji. Drugače živimo čisto dobro, samo moramo vsi zelo trdo delati. Veseolja nimamo tukaj kot doma, ker ne razumemo angleški. Jaz se bom najbrž vrnil v Jugoslavijo. Tukaj ni zame življenja...«

In po nekaj letih piše isti rojak. Z življenjem v Avstraliji se je že sprijaznil:

Franc Stante, Geelong, 17. maja 1962.

>...gre nam še kar dobro. Pred letom dni smo prodali hišo, v kateri smo skupaj živeli, in smo kupili dve vsak zase. Moj sin ima že dva otroka, dve lepi punčki, Angelo in Suzano. Dela v tovarni Tepila, zasluži 20 funtov na teden. Je tudi kapelnik majhne godbe in gredo včasih igrati v klub v Melbourne. Njegova žena ne hodi v službo zaradi majhnih otrok. Imamo vsak svoj avto. Sedaj pa moje življenje. Saj veš, kako je nam, mladim, s 64 leti, ali kakor bi rekli — starčkom. Imamo še veliko srečo, da sem kolikor toliko zdrav, samo z nogami so težave. Imam majhno penzijo, ker še nisem star 65 let, dobim 14-dnevno po 5 funtov in 7 šilingov, ko bom star 65 let, bom dobival več. Zraven penzije še vedno služim. Delati pričnem že zgodaj zjutraj. Tako zaslužim po tri funte na teden s popravljanjem avtomobilov, kosilnic itd. Zena dela v tovarni že 11 let in zasluži

15 funtov na teden, če dela nadure, pa pride tudi na 20 funtov. Sem srečen, da imam tako ženo. Tako je naše življenje v Avstraliji. Ali vseeno, jaz bi vendarle iz srca želel še enkrat videti moj rojstni kraj, ker nikdar ne bom pozabil, kje je tekla moja zibel. To je moja najbolj vroča želja...«

*

Ta pisma smo objavili zato, ker nam odkrivajo življenje naših ljudi v Avstraliji. Mnogi se namreč omejujejo samo na skopo poročilo, kje žive — kvečjemu pozdrave še pošiljajo. Drugi pišejo le to, kaj bi želeli.

Tako se nam je n. pr. s pismom javil Drago Novak iz Queenstowna. Piše, da bi želel dobro knjigo, ki bi opisovala zgodovino vseh Slovanov, predvsem pa Slovencev. Kar vidimo ga, s kakim veseljem bi odšel v domačo knjigarno in si poiskal, kar želi. Kako pa bi bili mi veseli, če bi nam povedal kaj več o tamkajšnjih knjigarnah, časopisih, o kulturnem življenju sploh. Ali je morda član kakega slovenskega društva? Imajo tam svojo knjižnico ali ne?

*

Pri Izseljenski matici se je oglasil Herman Brana, doma iz Vogel pri Sežani. Povedal nam je, kako je leta 1956 odšel v Italijo, pa od tam v Avstralijo. Doma niso imeli kaj prida premoženja, pa je odšel po svetu, da ga vidi in da kaj zasluži. Sprva je bilo zelo trdo: jezika ni znal, pa si ni vedel pomagati. Šel je na delo, pa spet domov — ne da bi spregovoril besedo. Delal je pri graditvi hidrocentrale in v raznih tovarnah v Sydneyu. Polagoma si je pomagal na boljše. Ves čas pa se je hudo bal, če zbolí, kajti bolnišnica in zdravila poberejo vse, kar si človek z muko prihrani — četudi plačuje v socialni fond, mora 70% še vedno plačati sam.

Naši ljudje se v Avstraliji težko znajdejo: z domačini je namreč zelo težko dobiti stik — je pripovedoval —, Jugoslovani pa tudi miso tako trdno povezani med seboj, kakor bi novi priseljenci želeli. V Sydneyu sicer imajo društvo »Triglav«, ki prireja slovenske večere in zabave. Tudi v New Castlu je društvo, a Herman Brana tja ni hodil. Ko si je nekaj prihranil, je sklenil vrniti se. Stalno ostati v tujini ni nameraval, videl pa je, koliko naših ljudi se v Avstraliji zapusti, zapije, posebno, če nimajo družine in jasnega smotra, za katerega delajo.

Kar oddahnil si je, ko je prispel v Evropo. Ni si mogel kaj, da ne bi pogledal še Francije, Avstrije, Švice in se naužil prirodnih in kulturnih lepot za vsa suha leta v Avstraliji.

Sedaj živi doma in hodi na delo. Kar dobro mu je — čeprav mu ni žal, da je pogledal v svet — je vsaj sedaj bolj zadovoljen. Znancem v Avstraliji pošilja lepe pozdrave.

*

Skozi ozko špranjo smo pogledali v življenje naših ljudi v Avstraliji. Morda nam bo še kdo pisal, morda nam bo kdo še kaj povedal. Nekoč je Avstralija bila nova Amerika — sedaj ni več. Tudi tam so brezposelnost in težave. Nekoč je Avstralija bila svet zase — sedaj ni več. Vedno hitreje te popelje ladja do tja in Rodna gruda najde pot do nje, da prinese kos domovine ljudem, ki jo želijo.

vprašanja in odgovori

Imamo kulturno skupino, ki šteje le nekaj igralcev, nimamo odra in dvorane, na razpolago imamo samo večjo sobo, toda radi bi igrali in prirejali kulturne prireditve; prosimo vas za nasvet.

P. S., Avstralija

Podobne težave imajo mnoge kulturne skupine tudi pri nas. Manjka jim pravega prostora in tudi igralcev. Pomagajo si na vse mogoče načine. Eden od teh je tudi ta, da izbirajo take igre, ki zahtevajo malo igralcev in eno samo prizorišče. Te igre potem igrajo kar sredi večje sobe ali manjše dvorane, brez odra in zaves. Gledalci se posedejo okoli v obliki kroga. Ta oblika igranja je gotovo nekoliko težja, ker morajo igralci znati besedilo popolnoma na pamet in mora biti igra bolj sproščena, domača in doživeta. Gledalci pa so deležni velikega umetniškega užitka, ker so bliže igralcem in bolj sodelujejo v igri. V taki obliki pripravljajo prireditve o Cankarju, Prešernu in drugih velikih ljudeh. Videl sem prireditev, ko je pet igralcev pripravilo nekaj najlepših odlomkov iz Jurčičevega Desetega brata. Z narodno glasbo in vezano besedo so jih povezali v čudovit večer. In takih možnosti je veliko. Prav tako bi lahko zbrali nekatere ljudske pripovedne ali ljubezenske pesmi in jih z zvoki harmonike ali kaknega drugega ljudskega glasbila združili v nepozabno doživetje. Dostikrat nam je neka igra zelo všeč, radi bi jo igrali, pa nimamo ne odra in ne igralcev. To pot bomo izbrali samo nekatere najbolj značilne prizore, jih pripravili za igranje v skromnem prostoru, recimo sredi sobe, drugo pa bomo gledalcem povedali med posameznimi prizori. Če bomo dobro zaigrali, gledalci ne bodo pogrešali ne reflektorjev, ne bogatih oblek in ne maske. Sledili bodo samo igranju in vsebini. Združili se bodo z nami in z nami doživljali vse, kar nam je hotel pisatelj povedati. Ta oblika igranja in kulturnih prireditev postaja pri nas čedalje bolj priljubljena. Tudi vam jo svetujemo.

Ciril Bergles

Imam vnukinjo, ki je zbolela za poliomielitismo. Prosim vas, če mi morete priporočiti kakšen kraj na morju ali toplice v Jugoslaviji, kamor bi jo lahko poslali na uspešno zdravljenje.

H. M., Francija

Da bi vam mogli priporočiti, kje bi se vaša vnukinja uspešno zdravila, bi morali najprej imeti natančne izvide in fotografije, iz katerih bi bilo razvidno, kje je deklico prizadela ta bolezen. Če imate take izvide in fotografije, nam jih, prosimo, pošljite in nam obenem sporočite,

kdaj je deklica zbolela. Tukajšnji zdravnik nam bo šele na podlagi teh podatkov lahko svetoval, kako in kje bi bilo priporočljivo zdraviti vašo vnukinjo, mi pa vam bomo obenem poslali tudi prospekte in sporočili cene tistega zdravilišča.

Meseca julija 1963 nameravam obiskati svoje drage v Jugoslaviji. Imam avstrijsko državljanstvo in seveda tudi avstrijski potni list, a živim v ZDA. Od tod do Avstrije ne potrebujem vizum, ne vem pa, kaj vse potrebujem za obisk Jugoslavije. Ali potrebujem tudi garancijsko pismo, preden zaprosim za jugoslovanski vizum? Potovala bom z letalom, Nadalje vas prosim, če mi lahko sporočite cene klavirskih harmonik pri vas, ker bom nečaku za birmansko botro in bi mu rada kupila klavirsko harmoniko.

K. E., ZDA

Naši izseljenci, ki prihajajo na obisk v domovino, ne potrebujejo garancijskega pisma ne glede na to, kakšno državljanstvo in kakšen potni list imajo sedaj. Iz vašega pisma lahko sklepamo, da ste po rodu Slovenka ali pa ste vsaj hči slovenskih staršev, zato vam priporočamo, ko boste zaprosili na našem diplomatskem predstavništvu v New Yorku za jugoslovanski vizum, da prosite tudi za potrdilo, da ste jugoslovanska gospodarska izseljenka. S tem potrdilom boste deležni carinskih ugodnosti, ki veljajo za naše izseljence-obiskovalce.

Tovarna »Melodija« v Mengšu izdeluje lične klavirske harmonike. Cena je odvisna od velikosti in števila basov in znaša 66.000 do 99.000 dinarjev.

Moj stric Janez Puntar je odšel v Francijo s skupino leta 1937. Do leta 1948 nam je redno pisal. Zadnje njegovo pismo smo prejeli leta 1948. Njegov naslov je bil: Jean Puntar, Rue de la Tonte-Laigle (Orne), France. Delal je skupaj s Slovenci v gozdovih. Čudno se mi zdi, da ni več glasu o njem. Pismo s povratnico, ki sem mu ga pred nekaj leti poslala na omenjeni naslov, mi je bilo vrnjeno s pripombo, da ga tam ne poznajo. Mogoče mi vi lahko svetujete, kako bi zvedela za njegovo usodo.

I. J.

Za vašim stricem bi bilo žal težko uspešno poizvedovati v Franciji. Kakor sami pišete, ga na naslovu, od koder se vam je oglašal, ni več. Ne v Franciji ne kjerkoli v tujini ni urada, pri katerem bi bili vpisani vsi naši izseljenci. Poizvedujemo resda tu pa tam na željo sorodnikov, če imamo v tistem kraju, kjer je pogrešani nazadnje stanoval, kakega znanca ali naročnika Rodne grude. V kraju Laigle pa žal ne poznamo mikogar, da bi se lahko obrnili nanj.

M. Drole

pišejo nam

TUDI MI IZSELJENCI SMO PONOSNI

pišeta v pismu Antonija in Louis GERZEL iz Aliquippa, Pa., ki sta lani bila po dolgih letih na obisku v rojstni domovini. Dalje pišeta:

Zelo nama je bilo všeč v Jugoslaviji, le žal, da je tistih nekaj mesecev tako hitro minilo. Upava, da se bova še povrnila v rojstni kraj, saj imava na obisk prelep spomin. Veseli smo, da tako napredujete preko vseh težav, le tako vztrajno naprej! Letos gotovo pride še večja skupina obiskovalcev iz Amerike. Mi pa se za zdaj le v mislih in pogovorih vračamo med vas in lepo se vam zahvaljujemo za vso prijaznost. V dobro izseljenski matici prilagava pet dolarjev in vas vse iskreno pozdravlja.

Z RODNO GRUDO SE VRAČAM K VAM

Ne zamerite, prosim, če pošiljam naročnino malo pozno. Moj soprog je bolan, pa so moje skrbi pri njem. Kadar pa prejmem vašo revijo, mi misli pohite v rojstni kraj. Z Rodno grudo se vračam k vam, vse potovanje, vsi dogodki, vse lepote Slovenije, vse se mi ponovno vrstijo pred očmi. Kaže, da res nikdar ne bom mogla pozabiti svojega obiska. Še danes sem vam hvaležna za prijaznost in oljudnost, za vsako dobro besedo in še posebej za Rodno grudo. Vaša Cecilija in John KNAFELC, Denver, Colo.

UPAM, DA BOMO PREPREČILI ATOMSKO VOJNO

Upam in želim, da bo to leto prineslo srečo vam v rojstni domovini in nam, v novi domovini. Upam, da se bodo svetovni vladarji končno odločili proti atomskemu orožju in preprečili atomsko vojno. To želijo vsi dobri, delovni in napredni narodi sveta. Vašo revijo redno prejemam in ji želim še v bodoče veliko uspehov in veliko novih naročnikov. Tudi jaz bi rad našel kakšnega novega bralca RODNE GRUDE, a žal je v moji bližini malo Slovencev in nekateri so tudi taki, da so pozabili na rojstno domovino, na dragi materin jezik. Pošiljam vam naročnino za to leto in en dolar za pomoč vašemu tisku. Skoda, da sem že v letih, srčno rad bi prirajžal čez veliko lužo! Vaš Anton VATOVEC iz Johnston City, Ill.

VESELA SVA SLIK

Iskrene pozdrave od naju obeh iz sončne Floride. Rodno grudo redno prejemava in jo z največjim veseljem prebirava. Posebno vesela sva slik. Koliko novega ste že zgradili v Sloveniji in po vsej Jugoslaviji! Rada pogledujeva slike in članke o naših izletnikih in v mislih sva z njimi. Prilagava ček za naročnino in prijateljsko pozdravlja vse Slovence doma in po svetu. Alice in Andy MIRTICH.

NAPREDEK SE NE DA PRIMERJATI

Joseph SVETE iz Loraina, Ohio, nam piše med drugim:

Pošiljam vam dvajset dolarjev za Rodno grudo in koledar, kar pa je več, je mali dar za Matico. Ob tej

priliki se vam zahvaljujem za sprejem naših potnikov, ki so lani obiskali rojstno domovino. Med vami so se res počutili doma. Ko razpredam misli o svojih obiskih v letih 1954, 1957, 1958, 1959 in 1961, moram priznati da se napredek ne da primerjati. Vse priznanje! Iskreno želim, da bi tako napredovali še v bodoče.

VESELA SEM, DA STE MI POSLALI KOLEDAR

Johanna KLACNIK iz Chicaga, Ill., pravi v pisemcu: Dragi mi vsi skupaj! Pošiljam vam denar za Rodno grudo in za vaš koledar, ki je prav zanimiv. Prebrala sem prav vse od začetka do konca. Tudi drugega čtiva imam precej, kot Prosveto, National geographic in podobno. Vse mi je dobrodošlo, ker težjega dela ne zmorem več. Hrbtenica mi nagaja, roka se mi trese, pa sem kljub temu zadovoljna, da je le tako. Kar s palico jo korajžno urežem sem in tja, roke pa si umirim, ko berem drage in mile mi besede v materinem jeziku in oko mi najraje počiva na slikah domačih krajev.

Uprava sporoča

Zelo zajetna je še mapa pisem, ki bi jih radi objavili. Ker pa imamo zanje le eno stran, prosimo dopisnike, da ne zamerijo, če vsa pisma ne pridejo na vrsto, ali če pridejo pozno.

Pa še važno sporočilo o našem medsebojnem dopisovanju. Število naročnikov je vedno večje in Slovenska izseljenska matica prejema iz dneva v dan več pisem. Na vsa pisma nikakor ne moremo odgovarjati, ker bi to terjalo ogromno časa in stroškov za poštino. Vedite pa, da vsa pisma, ki jih prejmemo, kakor tudi vsa denarna nakazila takoj vknjižimo v kartoteko posameznega naročnika. To pa je glavno za točno evidenco naročnikov in vplačanih naročnin za RODNO GRUDO in SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR. Torej, odgovarjali bomo na pošto le v nujnih primerih, čas in denar, ki ga bomo s tem prihranili, pa bo v prid kvaliteti našega tiska.

Naročnike, ki so v zaostanku z naročnino za revijo ali koledar, prosimo, da uredijo svoje obveznosti pri nas ali pri naših zastopnikih.

Naročnikom v ZDA pa sporočamo, da smo, kot so vsako leto, ob naslovu na kuverti pri tej številki napisali datum, ki pomeni, do kdaj je poravnana njihova naročnina. Prosimo pa, da upoštevate, da pošta iz prekomorskih držav dolgo potuje in bomo od dneva, ko bomo pisali omenjene datume, pa do dneva, ko bo RODNA GRUDA prišla do vas, prejeli še naknadna vplačila, ki pa seveda pri navedenem datumu ne bodo že mogla biti upoštevana.

JUGO EXPORT

JUGOEXPORT

BEOGRAD, KOLARČEVA 1/I.

Jugoslavija

- je edino podjetje v Jugoslaviji, ki je pooblaščen za prodajo jugoslovanskih proizvodov proti plačilu v tuji valuti,
- omogoča vsem, ki razpolagajo s tujimi sredstvi, nakup artiklov domače proizvodnje v vseh trgovinah s 16% popustom.

Jugoslovanski proizvodi se plačajo lahko v naslednjih valutah:

ZDA dol.	N. franki	Hfl.	Šv. kr.	N. kr.
Kan. dol.	D. marke	Bfrs.	Dan. kr.	Irač. din.
Lstg.	£it.	A. šil.	Šfrs.	

Preko Jugoexporta lahko kupite svojim sorodnikom v domovini:

ELEKTRIČNE GOSPODINJSKE IN TEHNIČNE APARATE:

hladilnike, štedilnike, bojlerje, sesalce za prah, mešalce, grelce, radiatorje, pralne stroje, centrifuge, loščilce za parket,

televizorje, radio aparate, gramofone, magnetofone, tranzistorje, telefonske aparate, brivske aparate, šivalne in pisalne stroje, foto aparate.

STANOVANJSKO OPREMO:

jedilnice, spalnice, delovne kabinete, kombinirane sobe, dnevne sobe, kuhinje, umetniške slike, ročno in strojno izdelane preproge.

NOVA STANOVANJA IN NOVE MONTAŽNE HIŠE.

MOTORNA VOZILA IN POLJEDELSKE STROJE.

Izdajte nalog inozemski banki, da nakaže določeni znesek v korist žiro računa JUGOEXPORTA pri Narodni banki Beograd, št.: 101-28-1-68. Navedite točen naslov svojega sorodnika v Jugoslaviji.

Vse podrobne informacije o nakupu jugoslovanskih proizvodov s tujimi plačilnimi sredstvi dobite pri:

JUGOEXPORT

BEOGRAD, KOLARČEVA 1/I.

Jugoslavija

Pred vašim potovanjem v domovino ne imejte nobenih skrbi!

Turistično podjetje KOMPAS v Ljubljani s poslovalnicami v Celju, Mariboru, Šentilju, Bledu, Jesenicah, Postojni, Sežani, Fernetičih, Kopru, Portorožu, Piranu, Opatiji, Sisku, Zagrebu in Dubrovniku

VAM NUDI VSE TURISTIČNE USLUGE.

Bivanje v Jugoslaviji izkoristite tudi za krajši ali daljši izlet po Jugoslaviji, ki so na programu od maja do oktobra!

Med bivanjem v Jugoslaviji lahko pri KOMPASU najamete tudi osebni avtomobil, ki vam bo na razpolago brez šoferja. Razpolagamo z modernimi osebnimi avtomobili Mercedes in Fiat, ki so poznani po svojem udobju in ekonomičnosti.

Točnejše informacije in ponudbe zahtevajte na naslov:

Turistično in avtobusno podjetje

KOMPAS

LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 11

Koteks Tabus
IMPORT-EXPORT
LJUBLJANA

Poštni predal 415
Jugoslavija

Kože, usnje, čevlji, galanterija,
umetno usnje, ščetine,
dlake, gumirana žica,
krzna,
kožni in usnjeni odpadki,
industrijske maščobe,
strojila in pomožna sredstva

IZOLIRKA

LJUBLJANA — MOSTE

preizvaja materiale za:

hidroizolacije
gradnjo cest
antikorozijsko
termo-akustične izolacije
elektroizolacije

IZOLIRKA opozarja potrošnike,
da dobijo kvaliteten material
in so solidno postreženi

V zvezi s problemi
izolacijskih materialov
se obračajte na tehnično
informativno službo IZOLIRKE

naši zastopniki

Ivan Berce že dolga leta skrbi za razširitev našega tiska med Slovenci v svojem kraju. Obljubil je, da se bo potrudil, da tudi v letu 1963 obdrži svoje število naročnikov RODNE GRUDE in SLOVENSKEGA IZSELJENSKEGA KOLENDARJA. Pravi, da to ni tako lahko; pri njegovih letih, pri slabem vremenu, v mrazu, da ni prijetno hoditi od hiše do hiše, da pa bo to delal, dokler bo mogel. »Žrtvoval se bom,« piše v enem zadnjih pisem, »ker vem, da s tem naredim veselje vam.«

Mi pa vemo, da s tem naredi Berce veselje tudi številnim rojakom, ki bi brez njegovega truda najbrže ostali tudi brez naše mesečne revije. Berce je že trintrideset let v Franciji, pa še ni pozabil materinega jezika, ni pozabil domovine, rojstne Dolenje vasi v prelepi Selški dolini, ki jo vsako drugo leto obišče. In takrat obišče tudi nas. Ves veder in nasmejan pride na Matico in se pristrčno razgovori o dobrem in slabem. Iskreno želimo, da bi hodil še mnogo let, da bi nam tako, kot on zna, krepko in veselo stisnil roko. Želimo pa tudi, da bi še dolgo z uspehom trkal na vrata slovenskih domov v Winglesu, kjer število naročnikov naših publikacij dokazuje, da jim je slovenska beseda res dobrodošla.

Ivanu Bercetu se lepo zahvaljujemo za iskrene pozdrave, ki jih pošilja nam in vsem bralcem RODNE GRUDE po svetu. Pridružujemo se njegovim pozdravom, še posebno pozdravljamo vse naše zastopnike in prosimo za njihove fotografije.

N A Š I K R A J I

Gornje Cerovo v Brdih
Središče Nove Gorice

(Foto: Mirko Ličen)

Motiv iz Solkana

Naše bele gore

(Foto: Jaka Cop)

